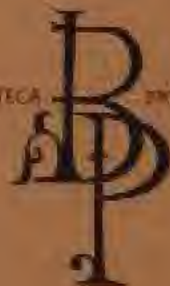
RONIM

COMENTARIU LA CARTEA PROFETULUI IONA

BIBLIOTECA PATRISTICA

ANASTASIA

BIBLIOTECA**PATRISTICĂ**

2 SERIA PĂRINȚI LATINI 2

Pogorâtu-Te-ai întru cele mai de jos ale pământului
și ai sfărâmat încuietorile cele veșnice,
care țineau pe cei legați, Hristoase;
iar a treia zi, ca și Iona din chit,
ai înviat din mormânt.

Concepția grafică: Doina DUMITRESCU

Editor: Sorin DUMITRESCU

Str. Părintele Galeriu 13, sector 2, București, tel./fax: 2109530, 2116745
e-mail: anastasia@fx.ro, www.anastasia.ro
ISBN: 973-682-066-1

IERONIM

Comentariu la Cartea Profetului Iona

traducere din limba latină,
cronologie, postfață, note, bibliografie și indice
de Dan Batovici

ediție îngrijită
de Octavian Gordon

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Traducerea din acest volum urmează textul stabilit de Y.-M. Duval în *Jérôme, Commentaire sur Jonas*, din colecţia *Sources Chrétiennes* 323, Les éditions du Cerf, Paris, 1985.

Ieronim a tradus în latină fiecare verset al *Cărţii lui Iona*, atât din versiunea ebraică cât şi din cea greacă, comentându-le apoi, şi dând seama de eventuale diferenţe. Versetele care provin din versiunea ebraică tradusă de Ieronim sunt redate în caractere aldine, iar cele din versiunea grecească în caractere cursive.

Pentru citatele biblice, am urmat Ediţia Jubiliară a Sfântului Sinod (traducere de IPS Bartolomeu Valeriu Anania), 2001.

Bibliografia ce însoţeşte volumul de faţă este, de bună seamă, selectivă; ea conţine şi titluri pe care, din păcate, nu le-am putut consulta nemijlocit, dar a căror menţionare mi-a părut necesară.

Pentru materialele pe care le-am folosit, sunt bucuros să le pot mulţumi prietenilor mei Rusu Cosmin (Pittsburgh), Cătălina Vasile (Paris), Mihai Trişcaş (Paris), Mircea Stanciu (Toronto) şi Miruna Tătaru-Cazaban (Bucureşti).

Octavian Gordon a avut bunăvoinţa şi răbdarea să corecteze traducerea mea, ferind-o de multe poticneli; de observaţiile sale şi ale lui Bogdan Tătaru-Cazaban am profitat în alcătuirea postfeţei. Domnul profesor Dan Sluşanschi a binevoit să revizuiască traducerea prefeţei comentariului lui Ieronim. Am urmat linia sugerată de Domnia Sa în restul traducerii.

Către ei şi către Editura Anastasia se îndreaptă toată recunoştinţa mea.

D.B.

CRONOLOGIE

215-230 Origen scrie *Despre principii* (*Peri archon*).
329/320 Se naşte Vasile cel Mare în Capadocia, fratele lui Grigorie de Nyssa şi al Macrinei. Potrivit tradiţiei în acelaşi an se naşte şi Grigorie din Nazianz.
cca. 347 Se naşte Eusebius Hieronymus, la Stridon, în Dalmaţia, lângă Aquileea, în estul Italiei, într-o familie de creştini.
355 Alemanii cuceresc cetăţile romane de pe Rin.
356 Sunt pictate frescele cu Sfânta Petronilla în catacomba Domitillei.
358 Vasile cel Mare şi Grigorie din Nazianz, retraşi la Annesioi, alcătuiesc *Filocalia*, o antologie din opera lui Origen.
360-368 Ieronim studiază la Roma, apoi primeşte botezul.
361 Edictul lui Iulian Apostatul interzice creştinilor însuşirea literaturii greceşti.
364 Vasile cel Mare scrie *Contra lui Eunomie*.
372 Sunt pictate frescele de pe Via Latina. Grigorie de Nyssa scrie *Despre feciorie*.
ca. 373 Ambrozie este învestit episcop al Milanului. Rufinus porneşte către Egipt, iar Ieronim pleacă către Orient, în Antiochia. Va rămâne doi ani în pustie, unde, pare-se, va exersa ebraica şi va adânci greaca.
375 Vasile cel Mare scrie *Despre Duhul Sfânt*. Ieronim traduce *Omiliile la Ieremia* ale lui Origen.

378-380 Rufin îl audiază la Alexandria pe Didim cel Orb și pe Teofil; Ieronim îl audiază pe Apollinarie în Antiochia, unde Paulinus îl hironește preot.

379 Moare Vasile cel Mare.

380 Edictul de la Salonic interzice arianismul, iar creștinismul (în forma ortodoxă susținută de Atanasie) devine religie de stat; împărat în Răsărit este Teodosie I cel Mare.
Este construită bazilica Înălțării pe Muntele Măslinilor, la Ierusalim.
Grigorie din Nazianz este episcop de Constantinopol; scrie *Discursurile teologice*.

380-381 Ieronim îl audiază pe Grigore din Nazianz la Constatinopol. Traduce *Cronica* lui Eusebiu din Cezareea, *Omiliile la Iezechiel* și *Isaia* ale lui Origen.

mai 381 Sinodul de la Constantinopol confirmă Crezul de la Niceea, formulat contra arianismului, după învățătura lui Atanasie (*homoousios*).
Ieronim, însoțit de Paulinus, ia parte la Sinod.

382-385 Ieronim este la Roma secretarul papei Damasus, la însărcinarea căruia revizuiește versiunea latină a Noului Testament și Psaltirea romană.

384 Începe construcția bazilicii Santa Pudenziana la Roma.
Moare papa Damasus.

385 Constrâns să plece din Roma, Ieronim pornește către Orient, de unde nu avea să se mai întoarcă vreodată.

Este începută construcția bazilicii Sfântul Ambrozie la Milano.
Grigorie de Nyssa scrie *Marele discurs catehetic*.

386 Ieronim, însoțit de Paula (moștenitoare a familiei Aemilia), sosește la Ierusalim, prin Antiohia. Călătorește în Egipt, unde îl audiază pe Didim cel Orb. Se stabilește la Bethleem, în Iudeea (unde va rămâne pentru ultimii săi 34 de ani). Comentează cele patru epistole pauline. Întemeiază aici o mănăstire, pe care o conduce, și o mănăstire de maici sub conducerea Paulei și mai apoi a fiicei acesteia; construiește și o biserică, precum și un adăpost pentru pelerini.

387 Augustin este botezat de Ambrozie la Milano.

389 Sunt interzise sărbătorile păgâne în Imperiu.

390 Grigorie de Nyssa scrie *Omiliile la Cântarea Cântărilor*.
Ambrozie îl excomunică pe Teodosie după masacrul Salonicului.

391 Augustin este hirotonit în biserica din Hippona de episcopul Valerius.
Moare Grigorie din Nazianz.
E dezvoltată o legislație împotriva păgânismului.
Ieronim începe traducerea Vechiului Testament din ebraică. Traduce *Omiliile la Luca* ale lui Origen.

393 Scrie elogiul lui Origen în *De viris illustribus* și *In Habacuc*, dedicat lui Chromatius.

394 Teodosie cel Mare îl învinge la Aquileea pe Eugeniu, împăratul Imperiului de Apus,

rămânând unic împărat. După moartea sa, Imperiul este împărţit între fiii lui, Arcadius în Răsărit şi Honorius în Apus; împărţirea va fi definitivă.
Moare Grigorie de Nyssa.
396 Augustin devine episcop al Hipponei.
Ieronim traduce din ebraică *Paralipomenele* şi le dedică lui Chromatius. Scrie epistola 61 contra lui Vigilantius. În toamna lui 396 scrie comentariul la *Iona* (dedicat lui Chromatius) şi cel la *Abdiam* (dedicat lui Pammachius).
397 Moare Ambrozie al Milanului.
Ieronim compune *Contra Iohannem* pentru Pammachius şi epistola 82 pentru Teofil.
398 Dedică lui Chromatius şi lui Heliodorus traducerea din ebraică a cărţilor solomoniene.
Pammachius şi Oceanus îi cer o contratraducere la cea a lui Rufin din *Peri archon*, pe care o va încheia anul următor.
399 Sfârşeşte persecuţia împotriva păgânilor.
Augustin scrie *De Trinitate*.
400 La Salonic sunt executate mozaicurile din bazilicile Sfântul Gheorghe şi Christos Lamotos. Este întemeiată mânăstirea de la Bahouît.
401 Alaric invadează Italia.
Ieronim trimite la Roma, lui Pammachius şi Marcellei, două cărţi din *Apologia contra lui Rufin*.

402 Curtea imperială romană, ameninţată de apropierea lui Alaric, se stabileşte la Ravenna.
404 Ravenna devine capitala Imperiului Roman de Apus.
Moartea Paulei. Ieronim încheie traducerea Vechiului Testament din ebraică.
406 Dedică *In Zachariam* lui Exuperus de Toulouse.
407 Scrie *In Danielem*, pe care îl dedică lui Pammachius şi Marcellei.
410 Alaric intră în Roma.
412 Chiril este episcop al Alexandriei.
413 Augustin scrie *De Civitate Dei*.
419 Moare Ieronim. Este înmormântat lângă Paula, la intrarea în peştera Naşterii, de unde, ulterior, va fi mutat.

COMENTARIU LA
CARTEA PROFETULUI IONA

PRECUVÂNTAREA CĂTRE CHROMATIUS

Sunt aproape trei ani de când i-am tălmăcit pe cei cinci Profeţi – Miheia, Naum, Avacum, Sofonie şi Agheu[1] – şi, ţinut în loc de o altă lucrare, n-am putut împlini ce începusem. Căci am scris cartea *Despre bărbaţii de seamă* şi două volume *Împotriva lui Iovinian*; de asemenea o *Apologie* şi o carte *Despre calea cea mai bună de a tălmăci*, către Pammachius, precum şi două cărţi *Către Nepotianus* sau *Despre Nepotianus*. <Ar mai fi> şi altele, dar ar fi <prea> lung să le înşir[2]. Astfel, după atâta vreme, ca la o reîntoarcere, începând comentariul la Iona, mă rog celui care este chipul Mântuitorului şi care, zăbovind „vreme de trei zile şi trei nopţi în pântecele chitului", a prefigurat Mt. 12, 40
Învierea Domnului, să ne hărăzească şi nouă înflăcărarea de odinioară, ca să fim vrednici de venirea la noi a Duhului Sfânt. Căci dacă Iona înseamnă „porumbel", iar porumbelul aminteşte de Duhul Sfânt, să tălmăcim şi noi porumbelul[3] din venirea Porumbelului[4] către noi.

Ştiu că vechi <scriitori> bisericeşti[5], atât greci cât şi latini, au spus multe despre această carte şi, prin atâtea cercetări, mai mult i-au întunecat decât i-au lămurit înţelesurile, astfel că interpretarea lor are trebuinţă de interpretare şi lasă cititorul cu mult mai neştiutor decât era înainte să <le> fi citit. Şi nu spun aceasta ca să trag în jos spirite mari şi ca să-i defăimez pe alţii cu lauda mea, ci pentru că datoria comentatorului stă în a limpezi – scurt şi lămurit – cele ce sunt nedesluşite, şi nu în a-şi vădi talentul vorbirii mai mult decât a tălmăci gândul celui pe care îl înfăţişează.

Astfel, cercetăm unde altundeva mai citim în Sfân-
ta Scriptură despre profetul Iona în afara cărţii lui şi a
Mt. 12, Evangheliilor, care sunt mărturia Domnului despre el.
39-41; Şi, dacă nu mă înşel, stă scris despre el în Cartea Re-
16, 4; Lc. 11, gilor astfel: „În al cincisprezecelea an al lui Amasie,
29-32 fiul lui Ioas, regele lui Iuda, a venit la domnie în Sa-
maria fiul lui Ioas, Ieroboam, regele lui Israel, vreme
de patruzeci şi unu de ani. Şi s-a ţinut de rele dinain-
tea Domnului şi nu s-a depărtat de toate păcatele lui
Ieroboam, fiul lui Nabath, cel care a dus Israelul în
păcat. El a refăcut hotarele lui Israel de la intrarea în
Emath până la marea pustiului, după cuvântul Dom-
nului Dumnezeului lui Israel pe care l-a rostit prin ro-
bul Lui[6], Iona, fiul profetului Amathi, care era din
4Rg. 14, 23-25 Geth, din Opher". Iar evreii povestesc că acesta[7] este
3Rg. 17, fiul văduvei din Sarepta, pe care, mort fiind, l-a înviat
9 sqq. profetul Ilie, căruia mama i-a spus, mai apoi: „Acum
ştiu bine că tu eşti om al lui Dumnezeu şi că al
3Rg. 17, adevărului este cuvântul Domnului din gura ta"; şi
24 pentru aceasta a fost numit astfel şi copilul. Căci
Amathi înseamnă pe limba noastră „adevăr" şi, pentru
că Ilie a grăit adevărul, se spune că cel înviat este fiul
adevărului. Apoi, Geth se află la două mile depărtare
de Sapphorim – pe care astăzi îl numim Diocezareea
–, pentru cei ce merg spre Tiberiada, un sătuc nu
<prea> mare, unde-i se vede şi mormântul. Cu toate
acestea, unii sunt de părere că s-a şi născut şi e înmor-
mântat pe lângă Diospolis[8], adică Lidda, nepricepând
că adaosul „din Opher" priveşte deosebirea de alte
oraşe „Geth" care se văd şi în ziua de azi în apropie-
re de Eleutheropolis sau de Diospolis.

Cartea lui Tobit, deşi nu este socotită în canon[9], to-
tuşi, fiindcă scriitorii bisericeşti o folosesc, pomeneşte
aşa ceva, atunci când Tobias îi spune fiului său: „Fiule,
iată, am îmbătrânit şi sunt pe cale să mă săvârşesc din
viaţa mea. Ia-ţi fiii şi du-te în Media, fiule! Căci ştiu ce
a grăit profetul Iona despre Ninive, cum că va fi dărâ-
mată"[10]. Şi, într-adevăr, cât priveşte istoriile, atât evre- Tob. 14, 3-4
ieşti, cât şi greceşti – şi mai cu seamă pe Herodot –,
citim că, pe când domnea Iosia la evrei, Ninive a fost
nimicită de Cyaxares, regele mezilor. De aici înţele-
gem că, la început, pentru că s-au pocăit la pro-
povăduirea lui Iona, ninivitenii au dobândit iertare;
mai apoi însă, stăruind <iar> în vechile lor păcate, au
stârnit împotriva lor judecata lui Dumnezeu. Iar evreii
povestesc că Osea, Amos, Isaia şi Iona au profeţit în
aceleaşi vremi.

Aceasta în ce priveşte temeiurile istorice[11]. Dar noi
ştim prea bine, Chromatius, venerabile părinte epis-
cop[12], că ar fi o trudă nespus de mare să-l legi întru-
totul pe profet de înţelegerea Mântuitorului[13]: că a fu-
git, că a dormit, că a fost azvârlit în mare, că a fost în-
ghiţit de chit, că, aruncat la ţărm, a propovăduit po-
căinţa, că, întristat pentru salvarea cetăţii celei <cu
mulţime> nenumărată, s-a bucurat de umbra dovlea-
cului, că Dumnezeu l-a dojenit pentru că s-a îngrijit
mai mult de vrejul înverzind, dar uscat pe neaşteptate,
decât de atâta mulţime de oameni, şi altele, pe care ne
vom strădui să le lămurim în această carte. Şi totuşi,
pentru a cuprinde, pe de-a-ntregul, într-o scurtă precu-
vântare, înţelesul profetului, nu se va găsi un mai bun
tâlcuitor al chipului lui decât Acela care i-a inspirat pe
profeţi[14] şi a însemnat mai înainte în robii Săi trăsăturile

Adevărului ce avea să vină. Astfel, <El> grăieşte către iudeii care n-au crezut în cuvântul Lui şi nu-L cunosc pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu: „Ninivitenii se vor ridica la judecată cu spiţa aceasta şi-o vor osândi, căci <ei> s-au pocăit la propovăduirea lui Iona; şi,
Mt. 12, 41; iată, aici este mai mult decât Iona"[15]. Spiţa iudeilor
este osândită, lumea venind la credinţă, şi, căindu-se
Lc. 11, 32 Ninive, Israel piere, necredincios. Ei au cărţile, noi pe
Domnul cărţilor; ei îi au pe Profeţi, noi înţelesul Profeţilor; pe ei „îi ucide litera", nouă „duhul ne dă viaţă";
2Cor. 3, 6 la ei i se dă drumul lui Baraba, tâlharul, pentru noi,
In. 18, 40 Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este lăsat slobod[16].

<ÎNCEPUTUL CĂRŢII>

I, 1-2 Ebr.: Şi s-a făcut cuvântul Domnului către Iona, fiul lui Amathi, zicând: Scoală şi te du în Ninive, cetatea cea mare, şi propovăduieşte în ea, pentru că s-a suit răutatea ei dinaintea Mea.

Septuaginta, în afară de <cuvintele> *s-a suit strigătul răutăţii ei către Mine*, pe celelalte le-a transmis la fel[17].

Iona e trimis la neamuri spre osândirea lui Israel, căci, în vreme ce Ninive se căieşte, ei stăruie în răutate. Apoi, ceea ce spune: **s-a suit răutatea ei dinaintea Mea**, sau *strigătul răutăţii ei către Mine*, este tocmai ce se spune în Geneză: „strigătul Sodomei şi al
Gomorei s-a înmulţit", sau către Cain: „Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine din pământ". Gen. 18, 20 Gen. 4, 10

Dar, în sens tropologic[18], Domnul nostru, Iona, adică Porumbelul sau Îndureratul[19] – căci se traduce în ambele feluri, fie pentru că Duhul Sfânt a coborât
în chip de porumbel, şi a rămas în El[20], fie pentru că Mc. 1, 10
a suferit de rănile noastre şi „a plâns din pricina" Ieru- In. 1, 32
salimului şi „ne-am vindecat prin rănile Lui" –, cu ade- Mt. 3, 16 Lc. 3, 22
vărat „Fiul adevărului" (căci Dumnezeu este „Ade- Lc. 19, 41
vărul"), este trimis în Ninive cea frumoasă, care este Is. 53, 5
lumea <şi> faţă de care nimic nu vedem mai frumos 1Ptr. 2, 24
cu ochii trupului. De unde şi la greci a luat numele de In. 14, 6
kosmos, de la „împodobire", iar odată împlinită fiecare lucrare a Lui, se spune[21]: „Văzut-a Dumnezeu că e bine". Gen. 1, 10.12.18

Către Ninive, zic, **cetatea cea mare**, pentru ca, de vreme ce Israel a dispreţuit ascultarea, toată lumea

neamurilor să asculte. Şi aceasta **pentru că s-a suit răutatea ei dinaintea lui** Dumnezeu. Căci, atunci când Dumnezeu a zidit un fel de casă preafrumoasă pentru omul care avea să-l slujească, omul s-a stricat după voia lui proprie şi inima lui s-a aplecat spre rău
Gen. 8, 21 <încă> din pruncie şi „şi-a pus gura împotriva ceru-
Ps. 72, 9 lui". Iar după ce s-a zidit turnul trufiei, e vrednic ca
Gen. 11, 3-9 Fiul lui Dumnezeu să Se coboare la el, aşa încât, ca unul care n-a putut să urce la cer prin îngâmfare, să se înalţe la el prin prăbuşirea în pocăinţă.

I, 3 a Ebr.: Şi s-a sculat Iona să fugă în Tharsis de la faţa Domnului.

LXX: *La fel.*

Profetul ştie, insuflat de Duhul Sfânt, că pocăinţa neamurilor este năruirea iudeilor. De aceea – iubindu-şi patria – nu invidiază atât mântuirea Ninivei, cât nu voieşte pieirea poporului său[22]. De altminteri, citise că Moise, rugându-se pentru el, a zis: „De le vei ierta păcatul, iartă-le; însă de nu-l vei ierta, şi pe mine
Ex. 32, 31-32 mă şterge din cartea Ta pe care ai scris-o" şi, la rugăminţile lui, Israel a fost cruţat, iar Moise n-a fost şters din carte; ba mai mult: Domnul a aflat în robul Său un prilej să-i cruţe pe ceilalţi tovarăşi ai lui. Căci,
Ex. 32, 10 atunci când <Domnul> spune: „Lasă-Mă!", El arată că poate fi ţinut în loc[23]. Tot aşa grăieşte şi Apostolul[24]: „Doream să fiu anatema pentru fraţii mei, care
Rom. 9, 3 sunt israeliţi după trup"[25]. Nu pentru că ar dori să piară acela pentru care „a trăi este Hristos şi a muri
Filip. 1, 21 este câştig", ci, câtă vreme vrea să-i salveze pe ceilalţi, mai degrabă este vrednic de viaţă. Apoi, văzând Iona

că ceilalţi profeţi au fost trimişi „către oile pierdute ale
casei lui Israel", ca să cheme poporul la pocăinţă – Mt. 10, 6; 15, 24
chiar şi ghicitorul Balaam a profeţit despre mântuirea
poporului israelit –, suferă că numai el a fost ales să Num. 23-24
fie trimis la asirieni, vrăjmaşii Israelului, şi în cetatea cea mai mare a duşmanilor, unde <era> idolatria, unde <era> necunoaşterea de Dumnezeu; şi, ce este mai important decât acestea, se temea ca, o dată ce aceia se vor fi întors la pocăinţă, cu prilejul propovăduirii lui, Israelul să nu fie uitat cu totul. Căci ştia – tot prin Duhul <Sfânt>, Care-i încredinţa vestirea la neamuri – că, atunci când neamurile[26] vor crede, va pieri casa lui Israel. Şi se <mai> temea ca ceea ce avea să vină într-o bună zi să nu se petreacă <tocmai> în vremea lui.
De aceea, urmându-l pe Cain şi depărtându-se **de** Gen. 4, 8-16
la faţa lui Dumnezeu, a vrut să fugă **în Tharsis**, pe care Iosephus[27] îl tălmăceşte a fi Tarsus, cetatea Ciliciei, schimbându-se[28] numai prima literă. Dar, aşa cum
e dat să se înţeleagă din *Paralipomene*, astfel se nu- 2Par. 20, 36-37
meşte un loc din India. Apoi, evreii spun că Tharsis numeşte, în general, marea, după aceea că „vei sfărâma cu vânt năprasnic corăbiile Tharsisului", adică ale Ps. 47, 7
mării, şi, în Isaia: „tânguiţi-vă, corăbii ale Tharsisului". Is. 23, 1.14
Despre acesta îmi amintesc că am vorbit, cu mulţi ani în urmă, într-o epistolă către Marcella[29]. Profetul nu căuta deci să fugă spre un anumit loc, ci, pornind pe mare, se grăbea să ajungă oriunde. Iar celui aflat pe fugă şi speriat i se potriveşte mai degrabă să nu aleagă pe îndelete locul fugii, ci să prindă cel dintâi prilej pentru a porni pe mare. Şi putem spune şi aceasta: cel ce socotea că numai „în Iudeea este cunoscut Dumnezeu"
şi <numai> „în Israel mare este numele Lui", după ce Ps. 75, 1

L-a simţit în valuri, mărturiseşte şi zice: „evreu sunt şi
cred Domnului[30] cerului, Cel Care a făcut marea şi
Iona 1, 9 uscatul". Iar dacă El a făcut marea şi uscatul, pentru
ce crezi că – lăsând uscatul – poţi să-l scapi pe mare
Celui Ce a întemeiat marea? Şi, totodată, din salvarea
şi convertirea corăbierilor, învaţă că şi marea mulţime
a Ninivei poate fi salvată la fel, prin mărturisire.

Iar despre Domnul şi Mântuitorul nostru putem
Ier. 12, 7 spune că Şi-a lăsat casa şi patria şi, luând trup <omenesc>, oarecum a fugit din ceruri şi a venit în Tharsis, adică în marea veacului acestuia, după cum altundeva se spune: „Marea aceasta <este> mare şi întinsă; acolo <sunt> târâtoare fără număr, vietăţi mărunte laolaltă cu cele mari; acolo străbat corăbii, bala-
Ps. 103, 25-26 urul[31] acesta pe care l-ai plăsmuit pentru a-Ţi râde de
Mt. 26, 39 el". Căci de aceea şi când pătimea, spunea: „Părinte,
de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta",
In. 19, 15 ca nu cumva, în timp ce poporul striga: „Răstigneş-
In. 19, 15 te-L, Răstigneşte-L pe Unul ca Acesta", noi „n-avem
alt rege decât pe Cezarul", să intre mulţimea neamuri-
Rom. 11, 17-25 lor şi să fie rupte ramurile de măslin, în locul cărora să
Rom. 9, 4-5 răsară lăstarii măslinului sălbatic. Şi a avut atâta bună-
tate şi dragoste pentru popor, după alegerea părinţilor
Rom. 11, 28 şi după făgăduinţa <făcută> lui Avraam, încât a spus,
Lc. 23, 34 ţintuit pe cruce: „Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac".

Sau, în orice caz, de vreme ce Tharsis înseamnă „contemplarea bucuriei", profetul, venind la Ioppe – care, la rându-i, înseamnă „cea frumoasă" – zoreşte să ajungă la bucurie şi, desfătându-se pe deplin în fericirea odihnei, să se lase cu totul <în voia> contemplării, socotind că e mai bine să te bucuri de frumuseţea şi de felurimea cunoaşterii, decât să piară poporul din

care avea să Se întrupeze Hristos, cu prilejul salvării Rom. 9, 5
celorlalte neamuri.

I, 3 b Ebr.: Şi a coborât la Ioppe şi a găsit o corabie cu drum către Tharsis. Şi a plătit preţul drumului şi a coborât în ea ca să plece cu ei în Tharsis de la faţa Domnului.

LXX: *Şi a coborât în Ioppe şi a găsit o corabie cu drum către Tharsis şi şi-a plătit preţul drumului. Şi s-a urcat în ea ca să călătorească cu ei în Tharsis de la faţa Domnului.*

Ioppe este un port al Iudeii şi citim <aceasta> în cărţile *Regilor* şi
în *Paralipomena* –<tocmai> cel prin care şi 2Cr. 2, 16
Hiram, regele Tyrului, trecea cu plutele din Liban trunchiurile care erau duse <mai apoi> pe uscat la Ierusalim. Acesta este locul în care până astăzi se arată pe ţărm stîncile pe care a fost odinioară eliberată din lanţuri Andromeda, cu ajutorul lui Perseu. Cititorul învăţat cunoaşte povestea[32]. Dar şi după natura regiunii, se zice pe bună dreptate că profetul, venind din munţi în Ioppe, la şes, a coborât şi a găsit o corabie care <tocmai> îşi dezlega parâma de la ţărm şi se pornea pe mare. **Şi a plătit preţul drumului lui** – fie preţul corabiei, adică al încărcăturii ei, după <textul> ebraic[33], fie preţul drumului pentru sine, după cum a tradus Septuaginta[34].

Şi fie **a coborât în ea**, cum este consemnat cu precizie în ebraică (căci *iered* înseamnă „a coborât"), pentru ca, fugar fiind, să caute cu grijă ascunziş, fie *s-a urcat*, cum stă scris în varianta populară[35], ca să ajungă oriunde s-ar porni corabia, socotindu-se scăpat dacă va părăsi Iudeea[36].

Dar şi Domnul nostru, <aflat> la capătul ţărmului
Iudeii – ţărm care, pentru că se găsea în Iudeea, era
numit „cel foarte frumos” – nu vrea să ia „pâinea fiilor”
Mt. 15, 26 şi s-o dea „la câini”; ci, fiindcă venise la „oile pierdu-
Mt. 10, 6; te ale casei lui Israel”, le plăteşte corăbierilor preţul, ca
15, 24 să-i salveze pe locuitorii mării, ca Unul Care caută să
salveze mai întâi poporul Său, şi, afundat în iad, prin-
tre vârtejuri şi vijelii – adică prin pătimirea Sa şi prin
ocara Crucii –, să-i mântuiască pe cei pe care îi lăsa
Mt. 8, deoparte, adormit parcă în corabie[37].
24-25 Cititorul înţelept este rugat să nu caute aceeaşi or-
dine pentru tropologie ca şi pentru istorie[38]. Căci şi
Apostolul îi raportează pe Agar şi pe Sara la cele două
Gal. 4, Testamente, şi totuşi nu putem interpreta tropologic
22-31 toate cele povestite în istoria aceea. Iar către efeseni
spune, vorbind despre Adam şi Eva: „De aceea va
lăsa omul pe tatăl şi pe mama sa şi se va alipi de soţia
sa şi vor fi doi într-un trup. Taina aceasta mare este: iar
Ef. 5, eu zic în Hristos şi în Biserică”. Oare putem raporta la
31-32 Hristos şi la Biserică întreg începutul *Genezei* şi face-
rea lumii şi întemeierea omului, pentru că Apostolul
s-a folosit astfel de această mărturie? Să zicem că cele
Gen. 2, 24 scrise: „De aceea, va lăsa omul pe tatăl său”, le putem
raporta la Hristos, aşa încât putem spune că El L-a
lăsat pe Dumnezeu Tatăl în ceruri ca să Se adauge Bi-
sericii neamurilor; cum putem tălmăci <însă> ceea
ce urmează: „pe mama sa”? Să spunem oare că a pă-
Gal. 4, 26 răsit Ierusalimul cel Ceresc[39], care este „mama celor
sfinţi”, şi altele mult mai complicate decât acestea?
Nici măcar acea vorbă a aceluiaşi Apostol: „Beau din
I Cor. duhovniceasca piatră care-i urma: iar piatra era Hris-
10, 4 tos” nu ne sileşte deloc să raportăm întreaga carte a

Exodului la Hristos. Dar ce putem spune? Că piatra
aceea n-a fost lovită de Moise o singură dată, ci de Ex. 1, 6
două ori? Că „ape s-au pornit şuvoaie” şi puhoaie de Ps. 77, 20
apă s-au revărsat? Oare, cu acest prilej, vom interpre-
ta forţat întreaga istorisire a acelui fragment în legile
alegoriei, în loc ca fiecare fragment să primească, mai
degrabă, după felul istorisirii, un înţeles duhovnicesc
diferit? Aşadar, după cum aceste mărturii au <fieca-
re> interpretările lor şi nu cer aceeaşi tălmăcire, nici
cele dinainte, nici cele care urmează, la fel şi profetul
Iona va putea fi raportat în întregime la Domnul, nu
fără primejdie pentru cel care tălmăceşte. Şi pentru că
în Evanghelie se spune: „Neam rău şi desfrânat cere
semn, dar semn nu i se va da, decât semnul profetului
Iona; precum a fost Iona trei zile şi trei nopţi în pân-
tecele chitului, aşa va fi şi Fiul Omului trei zile şi trei
nopţi în inima pământului”, nu <toate> celelalte des- Mt. 12,
pre care se vorbeşte în <cartea> acestui profet se re- 39-40
feră, în aceeaşi măsură, la Hristos. Desigur că, acolo
unde se poate face aceasta fără primejdia <de a
greşi>, ne vom strădui şi noi s-o facem.

I, 4 Ebr.: Însă Domnul a trimis vânt pe mare şi s-a făcut furtună puternică pe mare şi corabia era în primejdie să se sfărâme.

LXX: *Şi Domnul iscat-a vânt[40] pe mare, şi s-a făcut furtună puternică pe mare şi corabia era în primejdie să se sfărâme.*

Fuga profetului se
poate referi şi la omul[41]
obişnuit care, nesocotind
poruncile lui Dumnezeu,
s-a ascuns de la faţa Lui şi Gen. 3, 8
s-a încredinţat lumii,
unde mai apoi, când fur-
tuna relelor şi năruirea
întregii lumi s-a dezlăn-
ţuit asupra sa, a fost silit

să-L simtă pe Dumnezeu şi să se întoarcă la Cel de Care fugise[42]. De unde înţelegem că şi acelea pe care oamenii le socotesc salvatoare pentru ei se schimbă în prăpăd cu voia lui Dumnezeu şi nu numai că nu le folloseşte ajutorul celor cărora le este oferit, dar şi aceia care-l oferă sunt deopotrivă sfărâmaţi. După cum citim că Egiptul a fost învins de asirieni, fiindcă îi venea în
Is. 20, 3-6 ajutor lui Israel împotriva voinţei Domnului, aşa şi corabia ce-l ocrotise pe cel primejduit se afla în primejdie. Mările sunt stârnite de vânt, furtuna se iscă din linişte: nimic nu-i sigur atunci când Dumnezeu stă împotrivă[43].

I, 5a Ebr.: Şi s-au înfricoşat corăbierii şi au strigat către dumnezeul lor; şi au aruncat în mare vasele care erau în corabie, ca să se uşureze de ele.

LXX: *Şi s-au înfricoşat cei de pe corabie şi fiecare a strigat către dumnezeul său; şi au aruncat vasele corabiei în mare, ca să se uşureze corabia.*

Ei socotesc corabia foarte îngreunată de încărcătura ei obişnuită şi nu pricep că întreaga povară este chiar profetul fugar. **S-au înfricoşat corăbierii**, strigă *fiecare către dumnezeul său*[44]; chiar dacă nu cunosc adevărul, ei nu ignoră providenţa şi, în rătăcirea religiei <lor>, ştiu că ceva trebuie proslăvit; aruncă încărcătura în mare, aşa încât, mai uşoară fiind, <corabia> să treacă peste talazurile mari.

Dimpotrivă, Israel nu L-a înţeles pe Dumnezeu nici în cele bune, nici în cele rele şi, în timp ce Hristos de-
Lc. 19, 41 plânge poporul, <acesta> are ochii uscaţi.

I, 5b Ebr.: Şi Iona a coborât în fundul corabiei şi dormea somn greu.

LXX: *Iar Iona a coborât în pântecele corabiei şi dormea şi sforăia.*

În sens istoric[45], cugetul profetului este descris <a fi> liniştit: netulburat nici de furtună, nici de primejdii, ţinându-şi firea la fel pe vreme liniştită, cât şi în prag de pieire. Astfel, ceilalţi strigă către zeii
lor, aruncă vasele <în mare>, fiecare se străduieşte Iona 1, 5
<să facă> ce poate. Iar acesta este atât de liniştit şi fără grijă şi netulburat cu firea, încât, **coborând în fundul corabiei**, se bucură pe deplin de un somn blând.

Dar se mai poate spune şi aceasta[46]: era conştient de fuga sa şi de păcatul de a fi nesocotit poruncile Domnului; şi-şi dădea seama, fără ştirea celorlalţi, că furtuna se dezlănţuie împotriva sa. De aceea, **coboară în interiorul corabiei** şi, trist, se ascunde, ca să nu vadă valurile umflându-se împotriva sa, ca pe nişte răzbunători ai lui Dumnezeu. Astfel, somnul arată nu lipsa lui de griji, ci mâhnirea lui. Căci citim că şi Apostolii, la vremea Pătimirii Domnului, au fost cuprinşi de
somn, din pricina tristeţii lor adânci. Lc. 22, 45

Dar, dacă interpretăm alegoric[47], somnul şi toropeala cea grea a profetului îl înfăţişează pe omul toropit de somnul rătăcirii, căruia nu-i fusese de ajuns fuga de la faţa lui Dumnezeu. Mai mult decât atât:
mintea lui, întunecată de o anume sminteală, nu ţine Gen. 3, 8
seama de mânia lui Dumnezeu, iar el, ca şi cum ar fi lipsit de griji, doarme somnul cel mai adânc, de-i răsună nările.

I, 6 Ebr.: Şi s-a apropiat de el cârmaciul şi i-a zis: de ce te cufunzi în somn? Scoală, cheamă-L pe Dumnezeul tău, poate Îşi aduce aminte Dumnezeu de noi şi nu <mai> pierim.

LXX: *Şi s-a apropiat de el cel însărcinat cu veghea şi i-a zis: de ce sforăi? Scoală, cheamă-L pe Dumnezeul tău, doar-doar ne-ar scăpa Dumnezeu şi nu <mai> pierim.*

Este firesc ca oricine, la primejdie, să aştepte ajutor mai degrabă de la altul. De aceea, **cârmaciul** – sau *cel însărcinat cu veghea* –, care trebuia să-i încurajeze pe călătorii speriaţi, cântărind cât de mare <este> primejdia, îl trezeşte pe cel ce dormea şi-l ceartă pentru lipsa lui de grijă necugetată şi, mai mult, îl îndeamnă să înalţe şi el, după putinţă, rugăciune către Dumnezeul său, ca să ţină rugăciune laolaltă <toţi> cei care erau împreună în primejdie.

Mai apoi, în sens tropologic[48], mulţi sunt aceia care,
Iona 1, 5 călătorind împreună cu Iona şi având zeii lor, se grăbesc spre „contemplarea bucuriei"[49]. Însă, după ce
Iona 1, 7 Iona va fi descoperit de sorţi şi după ce – prin moartea lui – furtuna lumii va fi curmată, iar mării i se va
Iona 1, 15 da înapoi liniştea, atunci va fi slăvit Unul Dumnezeu şi
Iona 1, 16 se vor aduce jertfe duhovniceşti pe care, de bună seamă, după litera <textului>, nu le aveau în mijlocul valurilor[50].

I, 7 Ebr.: Şi a zis unul către tovarăşul său: hai să aruncăm sorţi, ca să aflăm de unde ne vine răul acesta. Şi au aruncat sorţi şi au căzut sorţii asupra lui Iona.

<Corăbierii> cunoşteau firea mării şi, umblând de atâta vreme pe mare, ştiau pricinile furtunilor şi ale vijeliilor.

LXX: *Şi a zis fiecare către cel de lângă el: hai să aruncăm sorţi, ca să aflăm din a cui pricină este asupra noastră această răutate. Şi au aruncat sorţi şi au căzut sorţii asupra lui Iona.*

Şi, de bună seamă, dacă ar fi văzut talazurile obişnuite – pe care şi altădată le încercaseră – ridicându-se, n-ar căuta nicidecum în sorţi vinovatul pieirii, şi nici n-ar dori să scape dintr-o primejdie sigură printr-un lucru nesigur. Şi nu trebuie numaidecât să credem – cu privire la acest fragment – în sorţi, nici să-l legăm de cel din *Faptele Apostolilor*,
când, prin sorţi, Matia este ales în apostolat, de vreme Fapte 1, 23-26
ce întâietatea unuia sau a altuia nu poate fi lege pentru
toţi. Într-adevăr, după cum o asină vorbeşte în osândirea lui Balaam, iar Faraon şi Nabucodonosor află în Num. 22, 28
vis cele ce vor fi întru judecata lor – şi totuşi nu-L înţeleg pe Dumnezeul Care le dezvăluia – şi după cum Gen. 41, 1 sqq.
profeţea şi Caiafa, fără să ştie că e <mai> de folos să piară unul pentru toţi, la fel şi fugarul acesta e desco- Dan. 2, 1 sqq.; 4, 1 sqq.
perit de sorţi, dar nu prin puterile sorţilor şi, mai mult, In. 11, 49-50; 18,14
prin sorţii păgânilor, ci prin voia Celui Care avea putere asupra sorţilor nesiguri.

Iar în spusa: *ca să aflăm din a cui pricină este asupra noastră această răutate*, înţelegem aici „chin" şi „nenorocire" prin *răutate*, după cum <zice>: „Ajun-
gă zilei răutatea ei", iar la Amos, profetul: „Este răuta- Mt. 6, 34
te[51] în cetate pe care n-a făcut-o Domnul?", precum Am. 3, 6
şi în Isaia: „Eu, Domnul, Cel Care fac pacea şi plăs-
muiesc răul". Dar în alte locuri *răutatea* e înţeleasă <a Is. 45, 7
fi> opusă virtuţii, după cum citim, mai sus, la profe-
tul nostru: „S-a suit răutatea ei dinaintea Mea". Iona 1, 1

I, 8 Ebr.: Şi-i ziseră: arată-ne din a cui pricină avem parte de răul acesta, care îţi este meseria, care-i ţara ta şi încotro te îndrepţi sau din ce popor eşti tu.

LXX: *Şi-i ziseră: vesteşte-ne pentru cine avem noi răul acesta, care îţi este meseria şi de unde vii şi din ce parte şi din ce popor eşti tu.*

Ei îl silesc pe cel arătat de sorţi să dea în vileag, cu gura lui, de ce aşa amar de furtună, ori pentru ce s-a năpustit mânia lui Dumnezeu asupra lor: **arată-ne**, zic ei, **din a cui pricină avem parte de acest rău**, ce lucru faci, din ce ţară, din ce popor te tragi, încotro te zoreşti? Şi trebuie să observăm concizia pe care o admiram de obicei la Vergiliu:

„[...]O, juni, ce nevoie,
Ce v-a împins pe astă cale ascunsă? Ce ţintă vă mână?
Neamul şi casa de unde? Cu pace veniţi, sau cu arme?"[52]

Ei cercetează omul, ţara, calea, obştea, ca să afle de aici şi pricina primejdiei.

I, 9 Ebr.: Şi le-a spus: evreu sunt şi mă închin[53] Domnului Dumnezeului cerului, Cel Care a făcut marea şi uscatul.

LXX: *Şi le-a spus: Sunt robul Domnului şi-L cinstesc pe Dumnezeul cerului, Cel Care a făcut marea şi uscatul.*

N-a spus: „iudeu sunt", nume dat poporului de la despărţirea celor zece triburi de <ce-
3Rg. 12, 19; 14, 21 lelalte> două, ci: **evreu sunt**, adică *perates*, trecător, după cum şi Avra-
Gen. 12, 1 am, care putea spune: „Străin sunt şi venetic,
Ps. 38, 12 precum toţi părinţii mei", despre care stă scris în alt Psalm: „Au trecut de la un
neam la altul, de la o împărăţie la alt popor". <Iar> Ps. 104, 13
Moise zice: „Voi trece şi voi vedea vedenia asta mare". Ex. 3, 3

Şi mă închin Domnului Dumnezeului cerului, nu dumnezeilor pe care-i chemaţi şi care nu <vă> pot salva, ci Aceluia **Care a făcut marea şi uscatul: marea**, pe care fug, **uscatul**, de care fug. Şi, pe bună dreptate este numit **uscatul**, adică ceea ce este osebit de mare, iar nu „pământul" şi, pe scurt, este arătat <aici> Creatorul lumii, Care este Domn al cerului şi al pământului şi al mării.

Se pune însă întrebarea: care-i dovada că spune cu adevărat **mă închin Domnului Dumnezeului cerului**, de vreme ce nu împlineşte poruncile Lui? Am putea răspunde că şi păcătoşii se tem de Dumnezeu, iar robii trebuie să se teamă, nu să iubească, deşi aici „teama" poate fi înţeleasă ca „închinare", după înţelegerea celor care-L ascultau şi care încă nu-L cunoşteau pe Dumnezeu.

I, 10 Ebr.: Şi oamenii s-au temut cu frică mare şi i-au spus: de ce-ai făcut asta? Căci ştiau oamenii că fugea de la faţa Domnului, fiindcă le spusese.

LXX: *Şi oamenii s-au temut cu frică mare şi i-au spus: de ce-ai făcut asta? Căci ştiau oamenii că fugea de la faţa Domnului, pentru că le spusese.*

Ordinea povestirii este răsturnată. Căci, întrucât se putea spune că n-a fost nici o pricină de teamă în aceea că le-a mărturisit spunând: „evreu sunt şi mă închin Domnului Dumnezeului cerului, Cel Care a
făcut marea şi uscatul", Iona 1, 9
se adaugă pe dată că pentru aceea s-au temut,

pentru că le-a spus că fuge de la faţa Domnului şi că
n-a împlinit poruncile Lui. Mai apoi, îl învinuiesc, zi-
Iona I, 9 când: **De ce ai făcut asta?** Adică: dacă te închini
Domnului, de ce fugi? Dacă tu zici că Acela pe Ca-
re-L cinsteşti are o putere aşa de mare, cum crezi că
ai putea să-l scapi?

Se tem cu frică mare, căci pricep că este bărbat sfânt din neam sfânt. Încă de când au dezlegat parâma la Ioppe, cunoşteau întâietatea neamului evreu. Şi totuşi nu-l pot ascunde pe fugar. Mare este cel care fuge, dar mai mare Cel Care-l caută. Nu cutează să-l predea, dar nu pot nici să-l ascundă; mustră greşeala, dar îşi mărturisesc teama. Cer ca cel care înfăptuise păcatul să fie tot el izbăvirea.

Fără îndoială că zicând: **De ce ai făcut asta?**, nu-l
ocărăsc, ci-l întreabă, căutând să afle pricina fugii „ro-
Iona I, 9 bului" de la stăpânul lui, a fiului de la părinte, a omu-
lui de la Dumnezeu. Ce taină <să fie> atât de mare
– zic ei –, încât să lase pământul, să caute marea, să-şi
părăsească patria, să râvnească la locuri străine?

I, 11 Ebr.: Şi i-au spus:
ce-ţi vom face ca să ni se
potolească marea? Căci ma-
Iona I, 12 **rea se mişca şi se umfla.**

LXX: *Şi i-au spus: ce-ţi vom face ca să ni se liniştească marea? Căci marea se mişca şi ridica talazurile <şi> mai vârtos.*

Spui că pentru tine au fost stârnite vânturile, valurile, marea, hăurile de ape. Ne-ai descoperit pricina bolii, arată-ne <calea> salvării. Pentru că marea se ridică împotriva noastră, înţelegem că mânia este din pricina ajutorului pe care ţi l-am dat. Dacă suntem

vinovaţi că te-am ajutat, ce putem face să nu-L mâniem pe Domnul? **Ce o să-ţi facem?** Adică: te vom ucide? Dar tu Îl cinsteşti pe Domnul. Îţi vom sluji? Dar tu fugi de Dumnezeu. Noi suntem datori să-ţi întindem mâna pentru ceea ce ne porunceşti; tu însă ai a hotărî prin ce lucrare să se liniştească marea care, în învolburarea ei, vădeşte acum mânia Creatorului.

Şi, pe dată, povestitorul adaugă pricina unei astfel de întrebări, zicând: **marea se mişca şi se umfla**: **se mişca**, cum i se poruncise, **se mişca** întru răzbunarea Domnului ei, **se mişca** urmărindu-l pe profetul fugar. **Se umfla** însă în fiecare clipă şi, ca şi cum corăbierii ar ezita, *ridica* valuri <tot> mai mari, ca să arate că nu poate întârzia osânda Creatorului.

I, 12 Ebr.: Şi le-a spus: luaţi-mă şi mă aruncaţi în mare şi se va potoli marea de la voi; căci ştiu că pentru mine este furtună mare asupra voastră.

LXX: *Şi Iona le-a spus: luaţi-mă şi mă aruncaţi în mare şi se va linişti marea de la voi; căci eu ştiu că pentru mine sunt talazuri mari împotriva voastră.*

Împotriva mea tună furtuna, pe mine mă caută, pieirea vă ameninţă ca să mă prindă pe mine; mă va prinde ca, prin moartea mea, să trăiţi voi. Ştiu, zice, că **pentru mine este furtuna asta mare**. Ştiu prea bine că întru pedepsirea mea e răscolită natura[54], că lumea s-a răvăşit; că împotriva mea se mânie, dar pieirea se porneşte asupra voastră; că talazurile înseşi vă poruncesc să mă aruncaţi în mare. Dacă eu voi simţi furtuna, voi veţi regăsi liniştea. Şi mai trebuie băgată

de seamă deopotrivă mărinimia fugarului nostru: nu tărăgănează, nu se ascunde, nu tăgăduieşte; ci, ca unul care îşi mărturisise <deja> fuga, ia asupra lui pedeapsa de bunăvoie, dorind să piară el, ca să nu piară ceilalţi pentru el şi, la păcatul fugii, să nu adauge şi nelegiuirea uciderii altuia. Aceasta în ce priveşte istoria.

Totuşi, ştim prea bine că vânturile suflătoare, cărora Domnul le-a poruncit în Evanghelie să se potolească, şi corabia primejduită, în care Iona dormea, şi
Mt. 8, marea învolburată, care e mustrată: „Taci!" şi „poto-
24-26 Mc. 4, leşte-te!", se referă la Domnul Mântuitor şi la Biserica
37-39 primejduită, sau la Apostolii care-L trezeau <pe Iisus>
Mt. 8, 25 – care, părăsindu-L în vremea Pătimirii, Îl aruncă oa-
Mc. 4, 38 recum în valuri. Acest Iona spune: **ştiu că pentru**
Mt. 26, 56 **Mine este furtună mare asupra voastră**, căci vânturi-
Mc. 14, 50 le Mă văd călătorind cu voi înspre Tharsis – adică în-
In. 14, 3; spre contemplarea bucuriei – ca să vă duc cu Mine la
17, 24 bucurie, ca să fiţi şi voi „unde sunt Eu" şi Tatăl. Pentru
1 In. 5, 19 aceasta se înfurie <vânturile>, pentru aceasta vuieşte „lumea" cea „aşezată în cel rău"; de aceea natura e răscolită; moartea caută să Mă înghită, ca să vă piardă şi pe voi deopotrivă, şi nu pricepe că apucă momeala ca în cârlig, aşa încât <ea> moare prin moartea Mea[55].

Luaţi-mă şi mă aruncaţi în mare: căci nu ne stă nouă în putere să ne aducem moartea, ci să o primim bucuroşi când e adusă de alţii. De aceea şi în prigoană nu-ţi este îngăduit să pieri de propria mână – afară de cazul în care este ameninţată fecioria – ci <se cuvine> a pleca grumazul celui care izbeşte. Aşa, zice, <aşa> să îmbunaţi vânturile, aşa să vărsaţi jertfe în

mare: furtuna care se dezlănţuie din pricina mea asupra voastră, se va linişti o dată cu moartea mea.

I, 13 **Ebr.: Şi vâsleau bărbaţii ca să se întoarcă la uscat şi nu răzbeau, căci marea se mişca şi se umfla asupra lor.**

LXX: *Şi bărbaţii se căzneau să se întoarcă la pământ şi nu puteau, căci marea se mişca şi se ridica mai vârtos împotriva lor.*

Profetul se condamnase pe sine, dar aceia, auzind că este închinător al lui Dumnezeu, nu îndrăzneau să pună mâna pe el. De aceea, se sileau să se întoarcă la uscat şi să scape de primejdie, ca să nu verse sânge, voind mai degrabă să moară decât să omoare.

O, ce răsturnare! Poporul care-l „slujise lui Dum-
nezeu" zice: „Răstigneşte-L, răstigneşte-L" pe Unul ca Deut. 10, 12
Acesta. Acestora li se porunceşte să ucidă, marea se In. 19, 15
înfurie, furtuna porunceşte, iar <ei>, lăsând deoparte propria primejdie, se îngrijesc să salveze pe un altul. Iată de ce şi Septuaginta spune *parebiazonto* (se căzneau), adică ei doreau din răsputeri să învingă firea, ca să nu se atingă de profetul lui Dumnezeu.

Iar când se spune: **vâsleau bărbaţii ca să se întoarcă la uscat**, ei socoteau că pot scăpa corabia din primejdie, fără taina[56] celui care avea să pătimească, fiindcă înecarea lui Iona ar fi însemnat uşurarea corabiei.

I, 14 **Ebr.: Şi au strigat către Domnul şi au zis: Te rugăm, Doamne, să nu pierim pentru viaţa omului acestuia şi nu lăsa asupra**

Mare este credinţa corăbierilor! Se primejduiesc ei înşişi şi se roagă pentru viaţa altuia.

noastră sânge nevinovat, căci Tu, Doamne, precum ai voit ai făcut.

LXX: *Și au strigat către Domnul și au zis: Doamne, nu cumva să pierim pentru viața omului acestuia și nu lăsa asupra noastră sânge drept, căci Tu, Doamne, precum ai voit ai făcut.*

Căci ei știu că mai rea este moartea din păcat decât moartea din viață. **Și nu lăsa** – zic ei – **asupra noastră sânge nevinovat.** Îl iau martor pe Dumnezeu, ca orice vor avea de făcut să nu li se socotească <drept păcat> și, într-un fel, spun: nu vrem să-l omorâm pe profetul Tău, dar și el a mărturisit mânia Ta, iar furtuna grăiește **că Tu, Doamne, precum ai voit ai făcut**: voia Ta se împlinește prin mâinile noastre.

Oare glasul corăbierilor nu ni se pare a fi mărturisirea lui Pilat, care-și spală mâinile și spune: curat „sunt
Mt. 27, 24 eu de sângele” omului „acestuia”? Neamurile nu caută pieirea lui Hristos – ele afirmă <doar> că sângele este nevinovat – în timp ce iudeii spun: „Sângele Lui
Mt. 27, 25 asupra noastră și asupra fiilor noștri”. De aceea, dacă-și vor ridica „mâinile”, nu vor fi ascultați, căci le
Is. 1, 15 „sunt pline de sânge”.

Căci Tu, Doamne, precum ai voit ai făcut: că noi l-am primit, că se ridică vâltoarea, că se dezlănțuie vânturile, că marea e stârnită în talazuri, că fugarul e descoperit prin sorți, că ne arată ce trebuie făcut, este voia Ta, Doamne: *căci Tu* **precum ai voit ai făcut.** De aici și Mântuitorul zice în Psalm: „Am căutat să fac
. 39, 9 voia Ta”.

I, 15 Ebr.: **Și l-au ridicat pe Iona și l-au aruncat în mare și a stat marea în loc din clocotul ei.**

LXX: *Și l-au ridicat pe Iona și l-au aruncat în mare și s-a oprit marea din frământarea ei.*

Nu se spune: „l-au înșfăcat”, nu zice: „s-au năpustit”, ci: **l-au ridicat.** Ca și cum l-ar duce cu supunere și cinste, **l-au aruncat în mare**, fără ca el să se împotrivească; dimpotrivă, <ei> și-au oferit mâinile voinței lui.

Și s-a oprit marea: pentru că îl găsise pe cel pe care-l căuta. Așa cum unul care urmărește un fugar și pornește cu pas zorit oprește fuga după ce l-a ajuns din urmă și stă și-l ține pe cel prins, la fel și marea – care, lipsită de Iona, se dezlănțuia –, acum, când îl ține în adâncul ei pe cel căutat, se veselește și se alină, iar de bucurie liniștea se reașază.

Să cântărim, mai înainte de Pătimirea lui Hristos, rătăcirile lumii și suflările într-o parte și-n alta ale felu-
ritelor învățături, precum și corabia[57] întregului neam Ef. 4, 14
omenesc, adică făptura Domnului aflată în primejdie, și, după Pătimirea Lui, liniștea credinței și pacea lumii și lipsa de primejdii în toate și întoarcerea la Dumnezeu, și <atunci> vom vedea în ce fel, după aruncarea lui Iona, **s-a oprit marea din clocotul ei.**

I, 16 Ebr.: **Și s-au temut bărbații de Domnul cu frică mare și au adus jertfe Domnului și au făgăduit făgăduințe.**

LXX: *La fel.*

Mai înainte de Pătimirea Domnului, temându-se, au strigat către dumnezeii lor; după Pătimirea Lui, **se tem de Domnul**, adică <Îl>

slăvesc şi <Îl> cinstesc. Şi nu doar se tem pur şi sim-
Iona 1, 5 plu, cum citim mai la început, ci **cu frică mare**, după
cum se zice: „Din tot sufletul şi din toată inima şi din
Deut. 6, 5 tot cugetul tău".

Şi au adus jertfe, pe care, de bună seamă, după litera <textului>, nu le aveau în mijlocul apelor. Dar,
Ps. 50, 17 de vreme ce „jertfă pentru Domnul este duhul umilit",
iar în alt loc se spune: „Adu-l lui Dumnezeu jertfă de
Ps. 49, 14 laudă şi împlineşte-ţi făgăduinţele Celui Preaînalt" şi
Os. 14, 3 iarăşi: „Îţi aducem <jertfă> viţei de pe buzele noastre",
pentru aceea **aduc jertfe** pe mare şi făgăduiesc de bună voie altele, făcând **legământ** că nu se vor mai îndepărta vreodată de Acela pe Care începuseră să-L cinstească. Căci **s-au temut cu frică mare**, pentru că, din liniştea mării şi din depărtarea furtunii, îşi dădeau seama că vorbele profetului erau adevărate. Iona, fugar pe mare, naufragiat, mort, scapă corabia bătută de valuri, îi scapă pe păgânii zvârliţi mai înainte de rătăcirea lumii <acesteia> în felurite credinţe. Şi Osea, Amos, Isaia, Ioil, care profeţeau în aceleaşi vremi, n-au putut îndrepta poporul în Iudeea. De aici se vede că pieirea <corabiei> nu poate fi oprită decât prin moartea fugarului.

II, 1a Ebr.: Şi a rânduit Domnul un peşte mare, ca să-l înghită pe Iona.

LXX: *Şi a poruncit Domnul unui chit mare şi l-a înghiţit pe Iona.*

Domnul a poruncit Morţii şi Iadului să-l primească pe Iona. Aceasta, socotindu-l pradă pentru lacomele sale gâtlejuri, pe cât s-a veselit înghiţindu-l, pe atât a jelit vărsându-l. Şi atunci

s-a împlinit ceea ce citim la Osea: „Fi-voi moartea ta,
Moarte! Fi-voi chinul tău, Iadule!" Dar în ebraică ci- Os. 13, 14
tim **un peşte mare** acolo unde tălmăcitorii Septuagin-
tei şi Domnul în Evanghelie numesc *chit*, lămurind Mt. 12, 40
mai pe scurt acelaşi lucru. Căci în ebraică se spune *dag gadol*, care se traduce **peşte mare**. Fără îndoială că înseamnă *chit*. Şi trebuie să luăm seama că, acolo unde se credea a fi pieirea, se află <de fapt> paza.

Mai apoi, se spune: **a rânduit <Domnul>**, fie de la început, când a creat <peştele> despre care se scrie şi în Psalm: „Balaurul acesta pe care l-ai plăs-
muit ca să-Ţi râzi de el", fie, de bună seamă, când l-a Ps. 103, 26
făcut să vină lângă corabie, ca să-l primească în măruntaiele sale pe Iona, când a fost aruncat <în mare>, şi să ţină drept sălaş în loc de moarte, pentru ca cel care pe corabie L-a simţit pe Dumnezeu mâniat, să-L simtă în moarte binevoitor.

II, 1b Ebr.: Şi a fost Iona în pântecele peştelui trei zile şi trei nopţi.

LXX: *Şi a fost Iona în pântecele chitului trei zile şi trei nopţi.*

În Evanghelie, Domnul descoperă taina aces-
tui loc şi este fără rost să Mt. 12, 39-40
spunem fie acelaşi lucru, fie altceva decât a povestit Însuşi Acela Care a pătimit. Vom cerceta numai în ce fel s-au făcut „trei zile şi trei nopţi în inima pământului". Unii împart *paraskeue* (Vinerea Mare) – atunci când, fugind soarele, noaptea i-a urmat zilei, din ceasul al şaselea până în ceasul al nouălea – în două zile şi două nopţi şi, adăugând Sabbatul, socotesc că trebuie numărate trei zile şi trei nopţi. Noi însă <trebuie> să

înţelegem *synekdochikos* (prin sinecdocă) întregul <luat> în parte, aşa încât, pentru faptul că a murit *en*
Lc. 23, 54 *paraskeue* (în Vinerea Mare), numărăm o zi şi o noapte, precum şi o alta a Sabatului; iar a treia noapte, care ţine de ziua Duminicii, să o legăm de începutul zilei
Gen. 1, 4.5.8.13 care urmează. Căci şi în *Geneză*, noaptea nu este a zilei de dinainte, ci a celei care urmează, adică este început al zilei care vine, nu capătul celei care a trecut. Ca să se poată înţelege, o voi spune mai simplu: închipuie-ţi cum cineva iese dintr-un popas în ceasul al nouălea şi ajunge la alt popas în ceasul al treilea al zilei următoare. Dacă voi spune că a făcut drum de două zile, nu mi s-ar reproşa pe dată minciuna, pentru că cel care a călătorit n-a petrecut pe drum toate orele celor două zile, ci numai o anumită parte. Cel puţin aşa îmi pare mie a se înţelege. Dacă însă se găseşte cineva care nu acceptă această lămurire şi care poate arăta un înţeles mai bun al tainei acestui loc, este de urmat mai degrabă părerea lui.

II, 2 Ebr.: Şi s-a rugat Iona din pântecele peştelui către Domnul Dumnezeul său şi a zis.

LXX: *La fel, numai cu şirul <cuvintelor> schimbat.*

Daca Iona este raportat la Domnul şi, din aceea că a fost trei zile şi trei nopţi în pântecele chitului, arată Pătimirea Mântuitorului, desigur că rugăciunea lui se aseamănă cu rugăciunea Domnului.

Ştiu prea bine că se vor găsi unii să le pară de necrezut că un om a putut petrece nevătămat trei zile şi trei nopţi în pântecele chitului, unde cei înecaţi erau

mistuiţi. Aceştia, în orice caz, vor fi sau credincioşi, sau necredincioşi. Dacă vor fi credincioşi, negreşit vor crede <minuni> cu mult mai mari: cum cei trei copii aruncaţi în cuptorul cu flăcări încinse au fost într-atât nevătămaţi, încât „mirosul de foc" nu le-a atins nici
măcar veşmintele; cum s-a retras marea şi a stat Dan. 3, 27
ţeapănă, întocmai ca nişte „ziduri", de-o parte şi de
altă, ca să întindă drum poporului ce trecea; cum leii Ex. 14,
turbaţi – pentru că fuseseră înadins înfometaţi – şi-au 22.29
privit cu teamă prada, dar nu s-au atins de ea, şi Dan. 6, 23
<încă> multe de felul acesta. Iar dacă vor fi necredincioşi, să citească cele cincisprezece cărţi ale *Metamorfozelor* lui <Ovidiu> Naso şi întreaga istorie greacă şi latină şi vor vedea acolo cum s-a preschimbat Daphne în laur, sau surorile lui Phaethon în plopi, cum Iupiter, măreţul lor zeu, s-a preschimbat în lebădă, s-a scurs în <ploaie> de aur, a răpit în <chip de> taur şi <toate> celelalte, în care însăşi neruşinarea poveştilor tăgăduieşte sfinţenia divinităţii. În ele <necredincioşii> cred şi spun că toate îi sunt zeului cu putinţă şi, deşi dau crezare <poveştilor> neruşinate şi apără atotputernicia zeului, nu acordă aceeaşi putere şi <faptelor> de cinste.

În privinţa celor scrise: **Şi s-a rugat Iona din pântecele peştelui către Domnul Dumnezeul lui şi a zis**, înţelegem că el, după ce s-a văzut teafăr în pântecele chitului, nu şi-a pierdut nădejdea în mila Domnului şi s-a întors cu totul la rugăciune. Căci Dumnezeu – Care spusese despre omul cel drept: „Cu el sunt în
suferinţă" şi: „Când Mă va chema, voi spune: Aici Ps. 90, 15
sunt" – a fost lângă el, iar acesta, ca unul care a fost Is. 58, 9
auzit, poate să spună: „În suferinţă m-ai sporit"[58]. Ps. 4, 1

II, 3 Ebr.: Strigat-am către Domnul, din suferința mea, și m-a auzit; din pântecele iadului am strigat și ai auzit glasul meu.

LXX: La fel, cu o mică schimbare: *din pântecele iadului <ai auzit> strigătul meu.*

N-a spus „strig", ci **strigat-am**, și nu se roagă pentru viitor, ci mulțumește pentru trecut, arătându-ne că, atunci când, aruncat în mare, a văzut chitul și trupul uriaș și, desfăcute, fălcile grozave care-l înghițeau, „și-a amintit de Dom-
Iona 2, 8 nul" și a **strigat**, fie pentru că apele s-au retras și au
lăsat loc de strigat, fie din toată tăria inimii, după cum
zice Apostolul: „Strigând în inimile voastre: Avva, Pă-
Gal. 4, 6 rinte". Și l-a strigat Aceluia Care – Singurul – cunoaș-
Col. 3, 16 te inimile oamenilor și grăiește către Moise: „De ce
Rom. 8, 15 strigi către Mine?", deși Scriptura nu amintește mai
Ex. 14, 15 înainte chiar nimic de glasul cu care a strigat Moise.
Putem citi aceasta și în primul Psalm al treptelor: „Stri-
Ps. 119, 1 gat-am către Domnul când mă chinuiam și m-a auzit".

Iar prin **pântecele iadului** să înțelegem burta chitului care era atât de mare, încât se aseamănă cu iadul. Dar poate fi mai bine legată de persoana lui Hristos, Care cântă în Psalm, sub numele lui David: „Nu vei lepăda în iad sufletul meu și nu-i vei da sfântului Tău
Ps. 15, 10 să vadă stricăciune", și Care a fost viu în iad, „liber în-
Ps. 87, 4 tre cei morți".

II, 4a Ebr.: Aruncatu-m-ai în adâncul și-n inima mării și apă m-a înconjurat.

LXX: *Aruncatu-m-ai în adâncul inimii mării și apele*
Iona 2, 6 *m-au înconjurat.*

În ceea ce privește persoana lui Iona, tălmăcirea nu e grea: închis în burta chitului, a fost în adâncul și-n mijlocul mării și „a fost încins *de ape*".

Cât despre Domnul și Mântuitorul <nostru>, să luăm pilda Psalmului 68, în care grăiește: „Afundatu-m-am în mocirla adâncului și nu găsesc reazem.
Ajuns-am în adâncul mării și furtuna m-a scufundat"; Ps. 68, 2
despre asta se vorbește și într-un alt Psalm: „tu însă l-ai alungat și l-ai disprețuit, l-ai îndepărtat pe unsul Tău; legământul robului Tău l-ai rupt, pângărit-ai pe pă-
mânt locașul lui cel sfânt, năruit-ai toate zidurile lui" și Ps. 88,
următoarele. Spre deosebire de fericirea cerească și 38-39
de acel loc despre care stă scris: „În pace" sfântă „<s-a
făcut> locul Lui", întreaga locuire pământească e Ps. 75, 3
plină de valuri, plină de furtuni.

Apoi, **inima mării** semnifică iadul, pentru care ci-
tim în Evanghelie: „În inima pământului". În felul în Mt. 12, 40
care inima unei viețăți se află în mijloc <de trup>, la fel și iadul este închipuit a fi în miezul pământului[59]. Sau, de bună seamă, după *anagoge* (interpretarea spirituală), <fragmentul> **în inima mării** amintește că El se află în mijlocul ispitelor. Și totuși, deși S-a aflat în mijlocul apelor amarnice și „a fost ispitit întru toate
fără a păcătui", nu simte apele amarnice, ci a **fost în-** Evr. 4, 15
conjurat de apă, despre care citim și într-un alt loc:
„puhoiul apei înveselește cetatea lui Dumnezeu". În Ps. 45, 4
vreme ce alții beau ape sărate, Eu, în mijlocul ispitelor, sorbeam din apa cea mai dulce.

Și să nu-ți pară o impietate, faptul că spune aici Domnul: **M-ai aruncat în adânc**: <El este> Cel Care grăiește în Psalm: „Căci ei l-au prigonit pe acela pe
care Tu l-ai lovit", după vorbele puse pe seama per- Ps. 68, 26
soanei Tatălui în *Zaharia*: „Bate-voi păstorul și oile se
vor risipi". Za. 13, 7

II, 4b Ebr.: Toate vâltorile şi talazurile Tale trecut-au peste mine.

LXX: *Toate înălţările şi talazurile Tale trecut-au peste mine.*

Pentru nimeni nu încape îndoială că **talazurile** umflate ale mării **au trecut** peste Iona şi că furtuna şi-a revărsat, furioasă, mânia. Vom cerceta însă felul în care **toate** *înălţările* şi
vâltorile şi **talazurile** lui Dumnezeu **au trecut peste**
Iov 7, 1 Mântuitorul: „Ispită este traiul omului pe pământ",
sau, cum găsim în ebraică, „luptă", căci luptăm aici, ca
într-un alt loc să fim încununaţi. Şi nu este om care să
fie în stare să ţină piept tuturor ispitelor, în afară de
Acela Care „a fost ispitit" întru „toate", după asemă-
Evr. 4, 15 narea noastră, fără de păcat. De unde şi în *Corinteni*
se spune: „Ispită să nu vă cuprindă pe voi, afară de
cea omenească. Dar credincios <este> Dumnezeu,
Care nu va lăsa să fiţi ispitiţi peste puterea voastră, ci,
o dată cu ispita, va face şi calea de scăpare, ca să pu-
1Cor. 10, teţi ţine piept". Şi, pentru că toate prigoanele şi toate
13 necazurile nu dau năvală fără voia lui Dumnezeu,
pentru aceasta se numesc **vâltorile** şi **talazurile** lui
Dumnezeu, care nu L-au copleşit pe Iisus, ci **au trecut peste** El, ameninţându-L numai cu pieirea, fără să I-o şi pricinuiască. Aşadar, toate prigoanele şi tulburările care zdruncinau neamul omenesc şi sfărâmau toate corăbiile s-au revărsat peste capul Meu.

Iona 2, 3 **II, 5a Ebr.: Eu am zis: alungat am fost de la faţa ochilor Tăi.**

Filip. 2, 7 LXX: *Eu am zis: alungat am fost de la ochii Tăi.*

Mai înainte „să strig din suferinţa Mea şi să Mă auzi" – căci luasem chip de rob, asumându-Mi chiar şi slăbiciunea

lui – am zis: **alungat am fost de la faţa ochilor Tăi.**
Pe când eram cu Tine şi Mă înfruptam din lumina Ta
şi în Tine, Lumină, eram Lumină, nu ziceam: **alungat**
am fost. <Acum> însă, după ce „am ajuns în adân-
cul mării" şi M-am înfăşurat în trup de om, Îmi asum Ps. 68, 3
sentimentele omeneşti şi spun: **alungat am fost de la**
faţa ochilor Tăi. Aceasta am rostit-o ca om. Dar, ca
Dumnezeu şi ca Unul Care aveam chipul Tău, nu am
socotit, „că e o prădare ca Eu să fiu întocmai cu Filip. 2, 6
Tine", voind să ridic la Tine neamul omenesc. Pentru
ca, acolo „unde sunt Eu" şi <eşti> Tu, „să fie" şi „toţi
cei care au crezut în Mine şi în Tine", spun: In. 17, 20-24

II, 5b Ebr.: Totuşi, voi vedea iarăşi templul Tău cel sfânt.

Pentru aceasta, Septuaginta traduce: *Socoţi oare că voi mai <putea> vedea templul Tău cel sfânt?*

Ceea ce în greacă se spune ara – şi este în ediţia populară „crezi oare" – se <mai> poate traduce prin „aşadar", ca să fie ca o concluzie finală a majorei şi a minorei, precum şi a demonstraţiei[60] şi a silogismului, nu din ezitarea celui şovăielnic, ci din încrederea celui care adevereşte. Pentru acest <loc> noi am tradus: **Totuşi, voi vedea iarăşi templul Tău cel sfânt**, după aceea că în numele Lui, într-un alt
Psalm, se spune: „Doamne, îndrăgit-am podoaba ca-
sei Tale şi locul sălaşului slavei Tale" şi după fragmen- Ps. 25, 8
tul din Evanghelie în care stă scris: „Părinte, slăveş-
te-Mă la Tine cu slava pe care am avut-o mai înainte
să fie lumea". Şi răspunde din cer Tatăl: „L-am slăvit In. 17, 5
şi <iarăşi> Îl voi slăvi" . Sau, de bună seamă, pentru In. 12, 28

In. 10, 38; că citim: „Tatăl în Mine şi Eu în Tatăl", după cum tem-
14, 10-11; plul Tatălui este Fiul, la fel şi templul Fiului este Tatăl.
17, 21 Chiar El spune: „Eu de la Tatăl am ieşit şi am venit".
In. 16, 28 Şi „Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cu-
In. 1, 1 vântul". Sau Unul şi Acelaşi Mântuitor, ca om cere, iar ca Dumnezeu făgăduieşte, şi este fără teamă pentru ceea ce a avut dintotdeauna.

Cât despre persoana lui Iona, se poate înţelege limpede că – fie cu sentimentul dorinţei, fie cu cel al încrederii – el vrea să vadă, aşezat în adâncul mării, templul Domnului şi că, având duh de profet, într-un loc se află, dar altceva contemplă.

II, 6a Ebr.: Împresuratu-m-au apele până la suflet, adâncul m-a înconjurat.

LXX: *Revărsatu-s-a apa împrejurul meu până la suflet, adâncul cel mai de jos al prăpastiei m-a înconjurat.*

Apele acestea, vecine cu adâncurile, ce se rostogolesc şi se revarsă pe pământuri, ce duc cu ele mâl mult, caută să piardă nu trupul, ci sufletul; de bună seamă, sunt prietene cu trupurile şi se întremează din poftele lui. De aceea, aşa cum am spus mai sus, rosteşte Domnul în Psalm: „Mântuieşte-mă, Doamne, căci
Ps. 68, 1 pătruns-au apele până la sufletul meu". Iar în alt loc:
Ps. 123, 5 „urgie de ape trecut-a sufletul nostru". Şi: „Să nu-şi în-
Ps. 68, 15 chidă[61] fântâna gura sa deasupra mea" şi să nu mă înghită iadul. Să nu mă oprească să ies: cu voie am coborât, cu voie mă voi ridica; venit-am ostatic de bunăvoie: am a-i scăpa pe cei întemniţaţi, ca să se împlinească acel <cuvânt>: „Ridicându-Se în înalt, a dus
Ps. 67, 19 robia în robie". Căci pe aceia care, înainte, fuseseră prinşi în moarte, Acesta i-a luat la viaţă.

Cât despre **adânc**, trebuie să-l înţelegem ca pe nişte puteri primejdioase şi foarte rele, sau ca pe nişte ţării lăsate în voia chinurilor şi a caznelor, la care şi de-
monii, în Evanghelie, se roagă să nu fie siliţi să meargă. Mt. 8, 30
De unde şi „întuneric era deasupra adâncului". Câteodată, Mc. 5, 10
<cuvântul> **adânc** este folosit pentru tainele şi gându- Lc. 8, 31
rile şi judecăţile cele mai adânci ale lui Dumnezeu: „Ju- Gen. 1, 2
decăţile Domnului <sunt> genune adâncă" şi: „adânc Ps. 35, 6
pe adânc cheamă cu glasul căderilor Tale de ape"[62]. Ps 41, 7

II, 6b-7a Ebr.: Acoperit-a marea capul meu; coborât-am la temeliile munţilor, drugii pământului m-au zăvorât pe veci.

LXX: *Pătruns-a capul meu în crăpăturile munţilor; coborât-am în pământul ale cărui zăvoare sunt veşnice lanţuri.*

Nu încape îndoială că **marea a acoperit capul** lui Iona şi că **a coborât la temeliile munţilor** şi a ajuns până pe fundul pământului, pe care se sprijină, ca pe nişte drugi şi stâlpi, cu voia lui Dumnezeu, globul pământului. Despre aceasta se spune şi într-un alt loc: „Întărit-am Eu stâlpii lui".

Iar în ce-L priveşte pe Domnul şi Mântuitorul <nostru>, după oricare dintre cele două versiuni, îmi pare că putem înţelege că partea Lui principală şi capul Lui, adică sufletul pe care a binevoit să-l ia asupra Sa, dimpreună cu trupul, pentru mântuirea noastră, a coborât *în crăpăturile munţilor* – care erau acoperite de valuri, care se retrăseseră, coborând din libertatea cerului, iar adâncul le înconjura; care se rupseseră de măreţia lui Dumnezeu – şi, mai apoi, a pătruns chiar în iad, locul în care erau trase, ca la ultimul hotar, sufletele

păcătoşilor, după spusa Psalmistului: „Intra-vor în afun-
Ps. 62, 9-10 dul pământului, prada vulpilor vor fi". Aceştia sunt **dru-
gii pământului**, ca nişte încuietori ale temniţei celei de
pe urmă şi ale caznelor, nevoind ca sufletele înrobite
să iasă din iad. De unde Septuaginta traduce cu înţe-
les *katochous aionious* (lanţuri veşnice), adică dorind
să-i ţină pe veci pe aceia pe care apucaseră să-i cuprindă.

Dar Domnul nostru – despre Care, sub chipul lui
Cyrus, citim în Isaia: „zdrobi-voi uşile de aramă şi
Is. 45, 2 sfărâma-voi zăvoarele de fier" – **a coborât la temeliile
munţilor şi a fost zăvorât cu drugi veşnici**, ca să-i slo-
boadă pe toţi care fuseseră închişi.

II, 7b Ebr.: Şi ridica-vei viaţa mea din stricăciune, Doamne, Dumnezeul meu.

LXX: *Şi înalţă-se viaţa mea din stricăciune, Doamne, Dumnezeul meu.*

Pe bună dreptate a zis: **ridica-vei** sau *înalţă-se din stricăciune viaţa mea*, căci coborâse în stricăciune şi-n iad. Asta au înţeles Apostolii că s-a profeţit în Psalmul 15 despre Domnul: „Căci
nu vei lăsa în iad sufletul meu şi nu-l vei da pe sfântul
Ps. 15, 10 Tău să vadă stricăciune", că, de bună seamă, David
este mort şi îngropat, însă Trupul Mântuitorului nu a
Fapte 2, 29-31; 13, 36-37 văzut stricăciune.

Alţii[63] însă înţeleg că, spre deosebire de fericirea
cerească şi de Cuvântul lui Dumnezeu, trupul ome-
nesc ar fi stricăciune – căci este semănat în stricăciu-
1Cor. 15, 42 ne – şi că, în Psalmul 102, s-ar spune despre cel drept:
„Cel Ce vindecă toate bolile tale, Cel Ce izbăveşte
Ps. 102, 3-4 din stricăciune viaţa ta". De aceea – socot ei – zice şi
Apostolul: „Om nenorocit ce sunt! Cine mă va scăpa

de trupul morţii acesteia?" şi ar fi vorba despre „tru- Rom. 7, 24
pul morţii" sau despre „trupul umilinţei". Ei inven- Rom. 7, 24
tează aceasta în folosul ereziilor lor şi închipuie Anti- Filip. 3, 21
hristul sub chipul lui Hristos, ca să ţină bisericile în pu-
terea lor, să-şi hrănească pântecele cel gras şi, trăind
trupeşte, să vorbească împotriva trupului.

Noi ştim însă că Trupul pe care Hristos l-a luat din
Fecioara cea fără stricăciune n-a fost stricăciune, ci
templu. Iar dacă suntem aduşi la părerea Apostolului
din *Corinteni* în care „trupul" este numit „duhovni-
cesc" – ca să nu părem cârtitori –, vom zice că învie 1Cor. 15, 44
chiar acelaşi trup şi aceeaşi carne care a fost înmor-
mântată, îngropată în pământ, dar că se preschimbă
slava, iar nu natura lui: „Căci se cuvine ca <trupul>
acesta stricăcios să se îmbrace în nestricăciune şi acest
<trup> muritor să se îmbrace în nemurire". Când se 1Cor. 15, 53
spune „acest <trup>" este ca şi cum cineva ne-ar
arăta trupul, apucându-l cu două degete: acesta este
cel în care ne naştem, acesta este cel în care murim,
acesta este cel pe care se tem să-l primească <îna-
poi> cei care trebuie pedepsiţi, acesta este cel în care
fecioria îşi aşteaptă răsplata, iar adulterul duce frica
osândei.

Iar despre Iona se poate înţelege astfel: cel care ar
fi trebuit, după firea trupurilor, să se strice în pântece-
le chitului şi, ţinând de hrană fiarei, să se mistuie în vi-
nele şi în mădularele <ei> – a rămas teafăr şi nevătă-
mat. Apoi, cuvintele: **Doamne, Dumnezeul meu** re-
prezintă afecţiunea tandreţei; căci pe Dumnezeu, Care
este al tuturor, pentru măreţia binelui făcut, <Iona>
L-a simţit a fi Dumnezeul său, oarecum personal.

II, 8a Ebr.: Pe când se chinuia în mine sufletul meu, adusu-mi-am aminte de Domnul.

LXX: *Pe când se despărţea de mine sufletul meu,*
Ps. 76, 3 *adusu-mi-am aminte de Domnul.*

Când, zice, nu <mai> aşteptam nici un alt ajutor, amintirea Domnului mi-a fost spre mântuire, după cum <se spune>: „Adusu-mi-am aminte de Domnul şi m-am bucurat", iar într-un alt loc: „Adusu-mi-am aminte de zi-
Ps. 76, 5 lele de odinioară şi anii de veci în cuget i-am avut." Aşadar, când nu mai aşteptam ajutor, iar slăbiciunea trupului nu-mi îngăduia să nădăjduiesc nimic de la viaţă în pântecele chitului, amintirea Domnului a învins <tot> ceea ce părea cu neputinţă. Mă vedeam închis în pântece şi Domnul era toată nădejdea mea. Din acestea învăţăm – după Septuaginta – că, la vremea la care *sufletul* nostru *se desparte* şi se smulge din unirea cu trupul, nu trebuie să ne întoarcem gândul în altă parte decât la Cel Care – şi în Trup şi în afara Trupului – este Domnul nostru.

Iar despre persoana Mântuitorului, nu-i greu de tălmăcit. Căci El zice: „Întristat este sufletul Meu până
Mt. 26, 38
Mc. 14, 34 la moarte" şi „Părinte, de este cu putinţă, treacă de la
Mt. 26, 39 Mine paharul acesta" şi „în mâinile Tale încredinţez
Lc. 23, 46 sufletul Meu", precum şi celelalte de felul acestora.

Iona 2, 8 **II, 8b Ebr.: O, de-ar ajunge la Tine rugăciunea mea, la templul Tău cel sfânt.**

LXX: La fel.

Pentru aceea „mi-am adus aminte de Domnul" în suferinţă, pentru **ca rugăciunea mea**[64], din străfundul mării şi din

„crăpăturile munţilor", să se înalţe la ceruri şi **să** Iona 2, 6
ajungă la templul Tău cel sfânt, în care Tu Te bucuri de fericirea cea veşnică. Şi trebuie să băgăm de seamă că, într-un fel nou, <Iona> aduce rugăciune pentru rugăciune şi cere ca rugăciunea lui să se înalţe la Templul lui Dumnezeu. Dar, ca preot, cere ca în trupul lui să fie eliberat poporul <iudeu>.

II, 9 Ebr.: Cei ce păzesc în zadar deşertăciunile îşi vor părăsi mila.

LXX: *Cei ce păzesc cele deşarte şi mincinoase şi-au părăsit mila.*

Dumnezeu este milostiv din fire şi pregătit să-i mântuiască cu iertarea pe aceia pe care nu-i poate mântui cu dreptatea. Noi însă, din pricina stricăciunii noastre, pierdem şi părăsim mila pregătită <nouă> şi care <ni> se oferă din belşug. Şi nu a spus: „Cei ce fac deşertăciuni" – căci „deşertăciunea deşertăciunilor, toate <sunt> deşertăciu-
ne" – ca să nu pară că-i osândeşte pe toţi şi că refuză Ecl. 1, 2
mila întregului neam omenesc, ci: **cei ce păzesc deşertăciunile** (sau *minciuna*), „cei care au trecut la dra-
gostea inimii <lor>", care nu numai că săvârşesc, dar Ps. 72, 7
şi păzesc deşertăciunile, de parcă le-ar iubi şi ar socoti că au găsit o comoară. Şi vezi, totodată, mărinimia profetului: în adâncul mării, acoperit de noaptea cea veşnică în pântecele unei fiare atât de mari, nu se gândeşte la primejdia sa, ci cugetă filosofic la firea lucrurilor în general. Zice: **şi-au părăsit mila.** Chiar dacă
mila ar fi fost ofensată – <milă> pe care o putem
înţelege a fi Dumnezeu Însuşi: „Căci îndurător şi mi- Iona 4, 2-3; Ex. 34, 6;
lostiv <eşti>, Doamne, răbdător şi mult milostiv" – Ps. 144, 8

totuşi nu-i părăseşte pe cei care **păzesc deşertăciunile**, nu-i alungă, ci îi aşteaptă să se întoarcă; însă aceia **părăsesc de bună voie** mila care stăruie şi care <li> se oferă din belşug.

Aceasta se poate profeţi şi despre Domnul, în ceea ce priveşte mişelia iudeilor, care, atâta vreme cât so-
Mc. 7, 7 cotesc că păzesc „poruncile oamenilor" şi pe cele ale
Is. 29, 13 fariseilor – care sunt *deşertăciune şi minciună* – L-au
părăsit pe Dumnezeu, Care întotdeauna Se milostivise de ei.

II, 10 Ebr.: Iar eu Îţi voi aduce Ţie jertfă cu glas de
Iona 2, 9 **laudă; împlini-voi Domnului toate câte am făgăduit pentru mântuirea mea.**

LXX: *Iar eu Îţi voi aduce jertfă cu glas de laudă şi de mărturisire: Ţie, Doamne, Îţi voi împlini toate câte am făgăduit pentru mântuirea mea.*

„Cei ce păzesc deşertăciunile şi-au părăsit mila lor"; dar Eu, Care am fost înghiţit pentru salvarea celor mulţi, *Îţi voi aduce jertfă cu glas de laudă şi de mărturisire*, oferindu-Mă pe Mine Însumi, „căci Hristos, Paştele nostru, S-a
1Cor. 5, 7 jertfit" şi, ca Preot şi
oaie totodată, S-a oferit pe Sine pentru noi. Şi zice: Îţi aduc mărturisire, după cum mai înainte <Ţi->am mărturisit, zicând: „Îţi aduc mărturisire, Părinte, Doamne al cerului şi al pământu-
Mt. 11, 25 lui". Şi voi împlini făgăduinţele pe care I le-am făcut
Domnului, pentru mântuirea tuturor, ca „să nu piară
In. 6, 39; 10, 28; 17, 12 în veci tot ce Mi-ai dat". Vedem ce ne-a făgăduit Mântuitorul, la vremea Pătimirii Sale, pentru mântuirea
1In. 1, 10 noastră; să nu-L „facem" pe Iisus „mincinos". „Curaţi"
Is. 1, 16 să fim şi departe de toată mizeria păcatelor, ca să ne

aducă lui Dumnezeu-Tatăl în chip de animale de jertfă, pe care <El> le făgăduise.

II, 11 Ebr.: Iar Domnul i-a spus peştelui, şi l-a vărsat pe Iona pe uscat.

LXX: *Şi i-a poruncit <Dumnezeu> chitului, şi l-a aruncat pe Iona pe <pământ> uscat.*

Cele citite despre Iona mai sus ar fi ruga Domnului din pântecele chitului, despre care şi Iov vorbeşte, în chip tainic: „S-o blesteme Cel Care a blestemat ziua aceea, Cel Care va
prinde chitul cel mare!" Iov 3, 8 LXX
Astfel, *i se porunceşte* acestui chit mare şi adâncurilor şi iadului să-L dea înapoi pământului pe Mântuitorul, iar Cel Ce murise – ca să-i elibereze pe cei care erau ţinuţi în lanţurile morţii – să-i aducă la viaţă cu Sine pe cei mulţi. Cât priveşte expresia *l-a vărsat*, aceasta trebuie înţeleasă *emphatikoteron* (mai expresiv), anume că viaţa a pornit învingătoare din străfundurile purtătoare de viaţă ale morţii[65].

III, 1-2 Ebr.: Şi s-a făcut cuvântul Domnului către Iona, zicând a doua oară: Scoală-te şi mergi în Ninive, cetatea cea mare, şi propovăduieşte în ea, potrivit întâiului cuvânt pe care îl grăiesc Eu către tine.

LXX: *Şi s-a făcut cuvântul Domnului către Iona, zicând*

Nu i se spune profetului: „De ce n-ai făcut ce ţi s-a poruncit?" Îi este de ajuns doar mustrarea cu <primejdia> pieirii şi cu înghiţirea, pentru ca el, care nu-L simţise pe Domnul când îi poruncea, să-L înţeleagă când îl eliberează.

a doua oară: Scoală-te și mergi în Ninive, cetatea cea mare, și propovăduiește în ea, potrivit întâiului cuvânt pe care l-am grăit Eu către tine.

De altminteri, este fără rost ca, după pedeapsă, să vrei să-ți dojenești sluga vinovată pentru ceea ce a făcut, fiindcă o mustrare de felul acesta nu este atât îndreptare, cât reproș.

Iar Domnul nostru, după Înviere, este trimis pentru
a doua oară la Ninive, pentru ca Cel Care – într-un
Mt. 26, 39 fel – fugise mai întâi, zicând: „Părinte, de-i cu putință,
treacă de la Mine paharul acesta" și nu voise să „dea
Mt. 15, 26 câinilor pâinea fiilor", acum – pentru că ei spuseră:
„Răstignește-L, răstignește-L" pe Unul ca Acesta! Noi
In. 19, 15 „n-avem alt rege afară de Cezarul" – să pornească de
bunăvoie la Ninive și să propovăduiască, după Înviere,
ceea ce I se poruncise să propovăduiască mai înainte
de Pătimire. Iar tot drumul lui (cum primește poruncă,
cum Se supune, cum nu <mai> vrea, cum mai apoi
Se silește să vrea, cum a doua oară împlinește voia
Filip. 2, 7 Tatălui) raportează-l la om și la „chipul de rob" – pen-
tru cine primește o astfel de expresie.

III, 3-4a Ebr.: Și s-a sculat Iona și a plecat la Ninive, după cuvântul Domnului. Și Ninive era cetatea cea mare a lui Dumnezeu, cale de trei zile. Și porni Iona de pătrunse în cetate, cale de o zi.

LXX: *Și s-a sculat Iona și a plecat la Ninive, după cum i spusese Domnul. Iar Ninive Îi era lui Dumnezeu cetate mare, ca un drum de trei zile de mers. Și porni Iona de intră în cetate, cale de o zi de mers.*

Iona împlini pe dată ce i se poruncise să facă. Dar Ninive, către care se îndrepta profetul, era o cetate mare, de un ocol așa de mare, încât cu greu putea fi înconjurat în trei zile de mers. Dar el, având în minte porunca

<primită> și primejdia pieirii de mai înainte, a străbătut în grabă un drum de trei zile în <numai> o singură zi, deși se găsesc unii care să înțeleagă simplu: cum că a propovăduit numai în <prima> treime a orașului, iar cuvântul propovăduirii <lui> a ajuns la ceilalți îndată.

Iar despre Domnul nostru, se spune pe bună drep-
tate că, după iad, S-a ridicat și a propovăduit Cuvân-
tul Domnului, când îi trimite pe Apostoli să-i boteze pe
aceia care erau în Ninive „în numele Tatălui și al Fiu-
lui și al Sfântului Duh", adică **drum de trei zile**. Și toc- Mt. 28, 19
mai această taină a mântuirii omului s-a împlinit *cale
de o zi*, adică prin mărturisirea Dumnezeului Unic,
căci Iona le propovăduiește nu atât Apostolilor, cât
prin Apostoli. Căci El Însuși spune: „Iată, Eu sunt cu
voi până la sfârșitul veacului". Mt. 28, 20

Și nimeni nu se îndoiește de ce este **Ninive ceta-
tea cea mare a lui Dumnezeu**, de vreme ce lumea și
toate „prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut". In. 1, 3
Mai trebuie notat că n-a spus: în trei zile „și nopți" sau
într-o zi „și o noapte", ci numai zile și zi, ca să arate
că, în taina Treimii și în mărturisirea Dumnezeului
mare, nimic nu este întunecat.

III, 4b Ebr.: Și a strigat și a zis: încă patruzeci de zile și Ninive se va nărui.

LXX: *Și a propovăduit și a spus: încă trei zile și Ninive se va nărui.*

Numărul trei folosit în Septuaginta nu se potrivește cu pocăința și tare mă mir de ce s-a tradus așa, de vreme ce în ebraică nu-i nici o

asemănare – nici a literelor, nici a silabelor, nici a accentelor, nici a cuvintelor. Căci trei se spune *salos* şi patruzeci *arbaim*. De altminteri, trimis atâta drum din Iudeea la asirieni, profetul cerea o pocăinţă vrednică de propovăduirea lui, pentru ca rănile vechi şi putrede să se vindece printr-o oblojire îndelungată. Mai mult, numărul patruzeci se potriveşte cu păcătoşii, cu postul, cu rugăciunea, cu <straiul de> sac, cu lacrimile şi cu stăruinţa în rugăciune, pentru care şi Moise
a postit patruzeci de zile pe muntele Sinai, iar Ilie, fu-
Ex. 34, 28 gind de Izabela, se povesteşte că, atunci când a vestit
Deut 9, 18 foametea în pământul lui Israel şi când mânia lui Dum-
3Rg. 19, 8 nezeu se ţinea deasupra <lui Israel>, a postit patru-
3Rg. 17, 1 zeci de zile.

Domnul Însuşi – Iona cel adevărat –, trimis la pro-
Mt. 4, 2 povăduire în lume, posteşte patruzeci de zile şi, lăsân-
du-ne moştenirea postului, ne pregăteşte sufletele sub numărul acesta pentru hrana Trupului Său. Iar faptul că a **strigat** se împlineşte în acel text din Evanghelie: „Stând" în templu, „striga, zicând: Cine este însetat să
In. 7, 37 vină şi să bea!" Căci tot cuvântul Mântuitorului este
numit „strigăt", pentru că propovăduieşte despre cele mari.

III, 5 Ebr.: Şi au crezut bărbaţii Ninivei în Dumnezeu şi au propovăduit post şi s-au înveşmântat în saci, de la cel mai mare până la cel mai mic.

LXX: La fel.

Ninive a crezut, iar Israel stăruie în necredinţă. Cei netăiaţi împrejur au crezut, iar cei tăiaţi împrejur se ţin în necredinţă[66]. Şi mai întâi **au crezut bărbaţii Ninivei** – care ajunseseră la

vârsta lui Hristos – **şi au propovăduit post şi s-au în-** Ef. 4, 13
veşmântat în saci, de la cel mai mare până la cel mai mic. Vrednice de pocăinţă <sunt> şi hrana, şi veşmântul, pentru ca cei care Îl mâniaseră pe Dumnezeu prin desfrâu şi prin semeţie să-L îmbuneze prin dispreţuirea acelor lucruri prin care mai înainte <Îl> mâniaseră. Sacul şi postul sunt armele pocăinţei, ajutorul păcătoşilor: mai întâi postul, şi apoi sacul; mai întâi ceea ce este ascuns, iar apoi ceea ce este la vedere; primul este veşnic şi pentru Dumnezeu, celălalt, vremelnic şi pentru oameni. Şi dacă ar fi să renunţ la una din cele două trebuinţe, voi alege mai degrabă postul fără sac decât sacul fără post.

Vârsta înaintată începe şi ajunge **până la cel mai mic**: căci „nimeni" nu-i fără „păcat", nici dacă „viaţa i-ar fi fost chiar de o singură zi", şi nici „dacă anii vieţii
lui pot fi număraţi". Căci dacă „stelele nu sunt curate Iov 14, 5
înaintea" lui Dumnezeu, oare cu cât mai mult „vierme-
le şi putreziciunea" şi aceia care sunt socotiţi a fi su- Iov 25, 5
puşi păcatului lui Adam, cel care <L->a mâniat <pe Dumnezeu>? Dar şi firul <întâmplărilor> e foarte frumos: Dumnezeu îi porunceşte profetului, profetul propovăduieşte obştii. Mai întâi bărbaţii cred şi <apoi>, când ei propovăduiesc postul, toţi, de toate vârstele, îmbracă sacul. Bărbaţii nu propovăduiesc sacul, ci numai postul. Dar aceia cărora li se porunceşte pocăinţa, adaugă în chip firesc postului sacul, pentru că burta goală şi veşmântul de jale se roagă Domnului mai stăruitor.

III, 6-9 Ebr.: Şi a ajuns cuvântul la regele Ninivei şi s-a sculat din jilţul său şi s-a dezbrăcat de haina sa şi s-a îmbrăcat în sac şi a şezut în cenuşă. (7) Şi s-a făcut strigare şi poruncă în Ninive din gura regelui şi a dregătorilor lui, zicând: oamenii şi vitele, boii şi oile să nu guste nimic, nici să nu pască, iar apă să nu bea, (8) iar oamenii şi vitele să se acopere cu saci şi să strige către Dumnezeu cu tărie şi să se întoarcă bărbatul din drumul lui cel rău şi de la nedreptatea ce este în mâinile lor! (9) Cine ştie? Poate că Se va răzgândi Dumnezeu şi <ne> va ierta şi Se va întoarce de la pornirea mâniei Sale şi nu vom pieri!

LXX: *Şi a sosit cuvântul la regele Ninivei şi s-a sculat de pe tronul său şi şi-a aruncat de pe el veşmântul său şi s-a acoperit cu sac şi a şezut în cenuşă, (7) şi s-a vestit în Ninive din partea regelui şi a mai-marilor lui, zicând: oamenii şi vitele, boii şi oile să nu guste nimic, nici să nu pască, iar apă să nu bea. (8)*

Ştiu că mulţi văd în regele Ninivei – pentru că este cel care află ultimul vestea şi coboară din jilţul său, îşi aruncă veşmântul de odinioară şi, îmbrăcat în sac, şade în cenuşă şi, nemulţumit cu întoarcerea sa <din păcat>, le propovăduieşte pocăinţa şi celorlalţi, poruncind, el şi căpeteniile sale, ca oamenii şi vitele, boii şi oile să îndure foame, să se acopere cu saci şi, după osândirea relelor de mai înainte, să se încredinţeze cu toţii pocăinţei – <aşadar mulţi văd> în el pe diavol, care, la sfârşitul lumii (fiindcă – <zic ei> – nici o făptură raţională făcută de Dumnezeu nu va pieri), coborând din trufie, se va pocăi şi va fi aşezat din nou în rangul <lui> de la început. Pentru a întări această interpretare ei pun în faţă chiar acel exemplu

Şi s-au acoperit cu saci oamenii şi vitele şi au strigat cu putere către Dumnezeu şi fiecare s-a întors din drumul său cel rău şi de la nedreptatea ce era în mâinile lor, zicând: (9) Cine ştie, poate Se va căi Dumnezeu şi Se va întoarce de la aprinderea mâniei Sale şi nu vom pieri!

din *Daniel*, când lui Nabucodonosor, după şapte ani de pocăinţă, i se dă din nou regatul lui de mai înainte. Dar <lucrul> acesta, pentru că Sfânta Scriptură nu-l
spune şi pentru că el ni- Dan. 4, 24-33
miceşte cu totul frica de Dumnezeu – de vreme ce oamenii alunecă uşor
în păcat, socotind că diavolul, care este începătorul
relelor şi izvorul tuturor păcatelor, pocăindu-se, se poa-
te mântui – să-l scoatem din minţile noastre şi să ştim
că – <se spune> în Evanghelie – păcătoşii sunt arun-
caţi în focul cel veşnic pregătit pentru diavol şi pentru
îngerii lui. Iar despre aceştia se spune: „Viermele lor
nu va muri şi focul lor nu se va stinge". Ştim, de bună Mt. 25, 41
seamă, că Dumnezeu este iertător, şi noi, care suntem Is. 66, 24
păcătoşi, nu ne bucurăm de cruzimea Lui; dar citim:
„Milostiv şi drept este Domnul şi Dumnezeul nostru se
milostiveşte". Dreptatea lui Dumnezeu se încinge cu Ps. 114, 5
Mila şi porneşte la judecată înveşmântată în felul aces-
ta: cruţă astfel încât judecă, judecă astfel încât se mi-
lostiveşte: „Mila şi Adevărul s-au întâlnit pe cale; Drep-
tatea şi Pacea s-au sărutat". De altminteri, dacă toate Ps. 84, 11
făpturile raţionale sunt egale şi, fie din virtuţi, fie din vi-
cii, ori se ridică de la sine către <cele de> sus, ori se
afundă în cele de jos, şi dacă, după un lung înconjur
şi după veacuri fără sfârşit, se va face restaurarea tutu-
ror lucrurilor şi va fi o singură răsplată a celor care au
luptat, ce deosebire va fi între fecioară şi desfrânată?

Ce deosebire <va fi> între Maica Domnului şi (e o nelegiuire chiar şi a o spune!) victimele plăcerilor publice? Oare totuna vor fi Gabriel şi diavolul? Totuna Apostolii şi demonii? Totuna profeţii şi falşii profeţi? Totuna martirii şi prigonitorii? Închipuie-ţi ce vrei, sporeşte anii şi timpurile, adună la un loc veşniciile cu chinurile: dacă sfârşitul tuturor este acelaşi, tot trecutul nu înseamnă nimic, pentru că nu cercetăm ce am fost altădată, cât ceea ce vom fi în veci.

Şi ştiu prea bine ceea ce zic ei de obicei împotriva acestor <dovezi> şi cum îşi pregătesc ei nădejdea şi mântuirea laolaltă cu diavolul. Însă nu-i vremea acum să scriem mai mult împotriva învăţăturii celei viclene şi a *synfragmei* (meterez) diabolice a celor care învaţă pe la colţuri şi tăgăduiesc în public. Ne ajunge că am arătat ce am înţeles din mărturia aceasta şi, aşa cum <se face> într-un comentariu, să arătăm pe scurt cine este regele Ninivei la care **a ajuns** la urmă *cuvântul* lui Dumnezeu. Câtă putere are elocinţa şi înţelepciunea lumească pentru oamenii veacului <acestuia>, <ne> sunt martori Demostene, Tullius <Cicero>, Platon, Xenophon, Theophrastus, Aristotel şi ceilalţi oratori şi filosofi, care sunt socotiţi regi ai oamenilor, iar învăţăturile lor sunt primite nu ca învăţături ale muritorilor, ci ca oracole ale zeilor. De unde şi Platon spune că statele vor fi prospere, dacă fie vor domni filosofii, fie vor filosofa regii. Cât de greu le este însă oamenilor de felul acesta să creadă în Dumnezeu! Lăsând deoparte exemplele de zi cu zi şi nevorbind despre vechile poveşti ale neamurilor, ne este de ajuns mărturia Apostolului care, scriindu-le corintenilor, zice: „Vedeţi, fraţilor, chemarea voastră, căci nu sunt mulţi înţelepţi

după trup, nu sunt mulţi puternici, nu sunt mulţi de
neam ales, ci Dumnezeu le-a ales pe cele proaste ale
lumii, ca să-i tulbure pe cei înţelepţi, şi le-a ales Dum-
nezeu pe cele slabe ale lumii, ca să le tulbure pe cele
tari, şi le-a ales Dumnezeu pe cele neînsemnate ale lumii
şi pe cele care erau de dispreţuit", şi următoarele. De 1Cor. 1, 26-28
aceea, iarăşi zice: „Pierde-voi înţelepciunea înţelepţi-
lor, iar ştiinţa învăţaţilor o voi face de ruşine". Şi: „luaţi
aminte să nu vă prade careva cu filosofia şi cu înşe-
lăciune deşartă". Din aceasta, este limpede că regii lu- 1Cor. 1, 19
mii aud propovăduirea lui Hristos la urmă de tot şi, Col. 2, 8
lăsându-şi deoparte sclipirea elocinţei, precum şi podoabele şi frumuseţea cuvintelor, se lasă cu toţii în voia simplităţii şi a umilinţei şi, aduşi la nivelul poporului[67], şed în mizerie şi strică ceea ce propovăduiseră mai înainte. Să luăm pilda Fericitului Ciprian, care a fost mai întâi apărător al idolatriei şi a dobândit o aşa de mare faimă a elocinţei sale, încât chiar învăţa oratoria la Cartagina: el a auzit în cele din urmă cuvântul lui Iona şi, întors la pocăinţă, a ajuns la o virtute aşa de mare, încât Îl mărturisea public pe Hristos şi – pentru El – şi-a plecat grumazul sabiei. Fără îndoială, înţelegem că **regele Ninivei** a coborât din jilţ şi a schimbat purpura cu sacul, pomezile cu noroiul, bunul gust cu mizeria, dar nu în gânduri, ci în cuvinte. De unde şi în *Ieremia* se spune despre Babilon: „Cupă de aur
<era> Babilonul, îmbătând întreg pământul." Pe cine Ier. 51, 7
nu a îmbătat elocinţa lumească? Ce suflete n-a înfiorat buna întocmire a cuvintelor şi strălucirea vorbirii? Oamenii puternici şi de neam ales şi bogaţi cu greu cred în Dumnezeu, dar oratorii cred în Dumnezeu cu mult mai greu decât ei. Căci cugetele lor sunt orbite

de bogății, de averi și de desfrânare, iar ei, înconjurați de vicii, nu pot vedea virtuțile și judecă simplitatea Sfintei Scripturi nu după măreția înțelesurilor, ci după lipsa de preț a cuvintelor. Dar când cei care mai înainte învățaseră cele rele, întorși la pocăință, vor începe să învețe cele bune, vom vedea atunci că popoarele din Ninive se convertesc printr-o singură propovăduire și că se împlinește ceea ce citim în Isaia: „S-a născut oare vreun neam dintr-o dată?”
Is. 66, 8

Oameni și animale dimpreună, acoperiți cu saci și strigând către Dumnezeu: înțelege asta în felul în care, la propovăduirea lui Iona, se pocăiesc și cele cugetătoare, și cele fără cuget, și cei înțelepți, și cei simpli, după cum se spune într-un alt loc: „Oameni și animale vei izbăvi, Doamne!”
Ps. 35, 6

Dar putem înțelege și în alt fel acoperirea dobitoacelor cu saci, mai ales după aceste mărturii, în care citim: „Soarele și luna îmbrăca-se-vor în pătură”, și într-un alt loc: „Îmbrăca-voi cerul cu sac”, pentru ceea ce sacul denumește *metaphorikos* (metaforic), de bună seamă, haina de doliu, jalea și doliul public.
Ioil 2, 10; 4, 15
Is. 50, 3

Iar cuvintele: **Cine știe? Poate că Se va răzgândi Dumnezeu și ne va ierta** arată îndoiala și nesiguranța, tocmai pentru ca oamenii, cum sunt ei neîncrezători în mântuire, mai tare să se pocăiască și mai mult să-L cheme pe Dumnezeu să Se milostivească <de ei>.

III, 10 Ebr.: Și a văzut Dumnezeu faptele lor, că s-au întors din drumul lor cel rău. Și S-a milostivit Dumnezeu pentru răul pe care spusese că-l va face lor și nu l-a <mai> făcut.

LXX: *Și a văzut Dumnezeu faptele lor, că s-au întors din căile lor cele rele. Și S-a căit Dumnezeu pentru răul pe care spusese că-l va face lor și nu l-a <mai> făcut.*

După ambele interpretări[68], Dumnezeu amenință fie – la vremea istorisirii – orașul Asiriei, fie – zi de zi – popoarele lumii, ca să se pocăiască. Iar dacă se vor întoarce, și El Își întoarce osânda <hotărâtă>, care se schimbă prin întoarcerea poporului. Ceea ce Ieremia și Iezechiel explică mai limpede, anume că, de bună seamă, Dumnezeu nu împlinește binele făgăduit, dacă cei buni se întorc la păcate, și nici răul cu care-i amenință pe cei răi, dacă aceștia se vor întoarce către mântuire. Astfel, acum **a văzut Dumnezeu faptele lor, că s-au întors din drumul lor** cel cu totul rău; n-a auzit cuvintele pe care, de obicei, Israel adesea le făgăduia[69]: „Toate câte va zice Domnul le vom face”, ci S-a uitat la faptele lor și, pentru că mai mult voiește pocăința păcătosului decât moartea lui, a schimbat bucuros hotărârea, căci a văzut faptele <lor> schimbate[70]. Sau, mai degrabă, Dumnezeu a stăruit în planul Său, voind să Se milostivească de la început. Căci nimeni care vrea cu tot dinadinsul să pedepsească nu amenință cu ceea ce va face.
Ier. 18
Iez. 18
Ex. 24, 3.7
Iez. 18, 23; 33, 11

Iar **răul**, după cum am spus mai sus, socotește-l drept cazne și chinuri, nu că Dumnezeu ar cugeta să facă vreun rău[71].

IV, 1 Ebr.: Şi s-a supărat Iona cu supărare mare şi
Rom. 11, 25 **s-a mâniat; şi s-a rugat Domnului şi a zis:**

LXX: *Şi s-a întristat Iona cu tristeţe mare şi s-a tulburat; şi s-a rugat Domnului şi a zis:*

Văzând cum se strecoară „mulţimea neamurilor” şi cum se împlineşte ceea ce se zice în *Deuteronom*: „Ei M-au întărâtat cu aceşti <idoli>, care nu sunt dumnezei, iar Eu îi voi întărâta asupra unui neam care nu este <neam>;
Deut. 32, 21; asupra unui popor nerod le voi stârni mânia”, <Iona>
îşi pierde nădejdea mântuirii lui Israel şi este zdrunci-
Rom. 10, 19 nat de o mare durere, care izbucneşte în cuvinte. Şi îşi
arată pricina mâhnirii şi grăieşte cam aşa: eu singur am
fost ales dintre atâţia profeţi ca să vestesc poporului
meu năruirea <lui> prin mântuirea altora! Aşadar, el
nu *se întristează*, cum socotesc unii, pentru că se mân-
tuieşte mulţimea neamurilor, ci pentru că piere Israel.

De aceea, şi Domnul nostru a plâns peste Ierusalim
Lc. 19, 41 şi n-a voit să ia „pâinea fiilor şi s-o dea câinilor”. Şi
Mt. 15, 26 Apostolii mai întâi predică în Israel, iar Pavel vrea „să
Fapte 13, 46 fie anatema de dragul fraţilor săi, care sunt israeliţi”, a
cărora sunt „înfierea, slava şi legământul”, precum şi
făgăduinţele şi „rânduiala legii”, din care sunt părinţii”
Rom. 9, 3-5 şi „din care este Hristos, după trup”. Şi e bine spus că
Îndureratul – căci asta înseamnă Iona – este **îndure-
rat** şi că „întristat este sufletul Său până la moarte”,
Mt. 26, 38 căci a răbdat multe – cât I-a stat Lui în putere –, ca să
nu piară poporul iudeilor.
Mc. 14, 34 Şi în privinţa istoriei se potriveşte mai bine numele
de „Îndurerat”, arătând <astfel> suferinţa profetului,
apăsat de necazurile călătoriei şi ale pieirii.

IV, 2-3 Ebr.: Rogu-mă, Doamne, oare nu acesta era cuvântul meu, pe când eram încă în ţara mea? De aceea m-am grăbit să fug în Tharsis: Căci ştiu că Tu eşti Dumnezeu îndurător şi milostiv, răbdător şi mult milostiv, iertător de rele. Şi acum, Doamne, ia-mi, rogu-Te, sufletul meu de la mine, căci mai bună mi-este moartea decât viaţa.

LXX: *O, Doamne, oare nu-s astea vorbele mele, pe când eram încă în ţara mea? De aceea m-am grăbit să fug în Tharsis. Căci ştiu că Tu eşti Dumnezeu îndurător şi milostiv*[72], *răbdător şi mult milostiv şi Te căieşti pentru răutăţile <noastre>. Iar acum, Stăpâne Doamne, ia de la mine sufletul meu, căci mai bine mi-este să mor decât să trăiesc.*

Ceea ce am tradus noi prin **rogu-mă** şi Septuaginta traduce *ho de* (o!), în ebraică se spune *anna*. Mie mi se pare că interjecţia rugătoare poartă afecţiunea vorbei dulci. Pentru că ruga lui – când spune că pe bună dreptate a vrut să fugă – Îl învinuieşte oarecum pe Dumnezeu de nedreptate, iar prin începutul rugăciunii, el îşi înmoaie plângerile. **Oare**, zice, **nu acesta era cuvântul meu, pe când eram încă în ţara mea?** Am ştiut că aşa o să faci. Ştiam prea bine că eşti milostiv, pentru asta nu voiam să vestesc că eşti aspru şi înfricoşător. De aceea am vrut să fug în Tharsis, să mă îndeletnicesc cu vede-
rea cea bună a lucrurilor şi să mă înfrupt mai degrabă
în marea veacului acestuia, în linişte şi tihnă.
Părăsit-am casa mea, lăsatu-mi-am moştenirea, Ier. 12, 7
ieşit-am din sânul Tău şi am venit. Dacă spuneam că

eşti **milostiv şi îndurător şi iertător de rele**, nici unul nu se pocăia; dacă vesteam că eşti crud şi numai judecător, ştiam că nu aceasta este firea Ta. Şovăind deci între acestea două, am vrut mai degrabă să fug decât să-i amăgesc cu dulceaţa pe cei ce se căiau, sau să propovăduiesc despre Tine ceea ce nu erai.

Aşadar, ia, Doamne, **sufletul Meu, căci mai bună Mi-este moartea decât viaţa. Ia sufletul Meu**, care a
Mt. 26, 38 fost trist până la moarte. **Ia sufletul Meu**: „Căci în
Lc. 23, 46 mâinile Tale încredinţez sufletul Meu". **Căci mai bună Mi-este moartea decât viaţa**: trăind, n-am putut mântui un singur neam, Israel; dar voi muri şi lumea se va mântui.

În ceea ce priveşte istoria, este limpede: despre persoana profetului se poate înţelege astfel, după cum am spus în mai multe rânduri, anume că profetul se întristează şi vrea să moară, că să nu piară pe veci Israel, după convertirea mulţimii neamurilor.

IV, 4 Ebr.: Şi a zis Domnul: Crezi oare că faci bine mâniindu-te?

LXX: *Şi a zis Domnul către Iona: Atât de tare te-ai întristat?*

Cuvântul ebraic *hadra lach* se poate traduce şi „te-ai mâniat" şi „te-ai întristat". Amândouă se potrivesc şi profetului, şi Domnului, căci fie **s-a mâniat** pentru că putea să pară că i-a minţit pe cei din Ninive, fie *s-a întristat*, înţelegând că Israel va pieri. Şi pe drept nu-i spune: „Rău ai făcut că **te-ai mâniat** sau *te-ai întristat*", ca să nu pară că-l dojeneşte pe cel întristat, nici invers: „Bine ai făcut că **te-ai mâniat** sau *te-ai întristat*" ca să nu Se contrazică

pe Sine, ci îl întreabă pe cel **mâniat** şi *întristat*, ca să-i răspundă care este pricina fie a mâniei, fie a întristării, sau, dacă el va tăcea, să adeverească prin tăcerea lui că judecata lui Dumnezeu este adevărată.

IV, 5 Ebr.: Şi a ieşit Iona din cetate şi s-a aşezat la Răsărit de cetate şi şi-a făcut sieşi acolo un umbrar. Şi şedea sub el la umbră, ca să vadă ce se întâmplă cu cetatea.

LXX: La fel.

Cain, ucigaşul de frate şi ucigaşul de oameni, însângerând lumea cu sânge de frate, este primul care a „zidit o cetate" şi „a numit-o după
numele fiului său", Enoh. Gen. 4, 17
De aceea, şi Osea spune: „Eu sunt Dumnezeu, şi nu om, Sfânt sunt
înăuntrul tău şi nu voi intra în cetate". Căci „ale Dom- Os. 11, 9
nului", zice psalmistul, „sunt ieşirile din moarte". Iată Ps. 67, 21
de ce una dintre cetăţile de fugari se numeşte Ramoth, Deut. 4, 43
care se traduce „vedenia morţii". Şi oricine este fugar şi, pentru păcatele lui, nu i se cuvine să locuiască în Ierusalim, pe drept locuieşte în oraşul morţii şi se află dincolo de apele Iordanului, care înseamnă „coborâş". Deci, „porumbelul" sau „îndureratul" **iese** dintr-o astfel de **cetate** şi locuieşte **la Răsărit**, de unde răsare soarele, şi stă acolo, în cortul său. Şi, contemplând scurgerea vremii, aşteaptă <să vadă> ce o să i se întâmple cetăţii despre care am vorbit mai sus. Mai înainte să se mântuiască Ninive şi să se uşte dovleacul, mai înainte să strălucească Evanghelia lui Hristos şi să se împlinească profeţia lui Zaharia – „Iată Bărbatul,
Răsărit este numele Lui" –, Iona se afla sub umbrar. Za. 6, 12
De bună seamă, încă nu sosise Adevărul, despre Care

acelaşi Evanghelist şi Apostol rosteşte: „Dumnezeu
In. 3, 33; 14, 6 este Adevărul".

Şi se adaugă elegant: **şi-a făcut sieşi acolo un umbrar. Acolo**, lângă Ninive **şi l-a făcut sieşi**: căci nimeni dintre ninivitenii din vremea de atunci nu putea locui cu profetul. **Şi şedea la umbră**: fie sub înfăţişarea unui judecător, fie micşorat în măreţia Lui, „încin-
Prov. 31, 17 gându-Şi coapsele cu tărie", ca să nu-I cadă toate veş-
Iov 38, 3; 40, 2 mintele la picioare şi la noi, „care sântem jos", ci ca să Se ţină laolaltă într-o cingătoare mai înaltă.

Ps. 64, 7 După aceea, cuvintele **ca să vadă ce se întâmplă cu cetatea** reprezintă obişnuinţa Scripturilor de a-I atribui simţăminte omeneşti lui Dumnezeu.

IV, 6 Ebr.: Şi a pregătit Domnul Dumnezeu iederă şi s-a înălţat peste capul lui Iona ca să fie umbră deasupra capului lui şi să-l ocrotească; căci trudise. Şi s-a bucurat Iona pentru iederă cu bucurie mare.

LXX: *Şi a poruncit Domnul Dumnezeu unui dovleac şi s-a înălţat peste capul lui Iona ca să fie umbrar asupra capului lui şi să-l ferească de relele lui şi s-a bucurat Iona pentru dovleac cu bucurie mare.*

Aici, un oarecare Canterius, din vechiul neam al Corneliilor, sau, cum singur se laudă, din stirpea lui Asinius Pollio, se zice că m-a acuzat la Roma, de ceva vreme, de blasfemie, pentru că am tradus **iederă** în loc de *dovleac*. S-a temut, de bună seamă, că, dacă ar creşte iederă în loc de dovleac, n-ar mai avea din ce să bea în ascuns şi în întuneric. Şi, de fapt, pe dovlecii <folosiţi drept> vase – care sunt numite, în popor, *saucomariae* – sunt reprezentate, de obicei,

chipurile Apostolilor, de la care şi el şi-a luat un nume care nu-i al lui. Iar dacă este atât de uşor de schimbat un nume, încât în loc de Cornelii, tribuni răzvrătiţi, să se cheme Aemilii, consuli, mă mir cum de nu-mi este îngăduit să traduc **iederă** în loc de *dovleac*.

Dar să ne întoarcem la cele serioase. Pentru iederă şi dovleac, în ebraică citim *ciceion*, care şi în limba siriacă, şi în punică e numit *ciceia*. Este un soi de tufă sau de arbust cu frunza lată de felul <frunzei de> vie, care face o umbră foarte deasă. Aceasta creşte, foarte răspândit, în Palestina, şi mai cu seamă în locuri nisipoase. Este uimitor felul în care, dacă arunci o sămânţă în pământ, după ce răsare, se înalţă degrabă într-un copăcel şi, în puţine zile, ceea ce văzuseşi a fi iarbă, se <şi> face arbust. De aceea, şi noi, în vremea în care îi tălmăceam pe profeţi, am vrut să folosim acelaşi cuvânt – cel din ebraică –, căci limba latină nu avea soiul acesta de arbust. Dar ne-am temut de gramatici, să nu-şi găsească ei bunul plac de a comenta şi să nu-şi închipuie vreo fiară a Indiei, sau munţi din Beoţia, sau vreo altă minune de felul acesta, aşa că i-am urmat pe vechii traducători care, al rândul lor, au tradus „iederă" ceea ce pe greceşte se numeşte *kissos*; căci n-aveau alt cuvânt la îndemână.

Să privim istorisirea şi să cercetăm, înainte de înţelesurile tainice, doar litera. *Dovleacul* şi **iedera** sunt asemenea plantelor care se târăsc pe pământ şi, fără furci sau araci pe care să se sprijine, nu caută să se înalţe. Cum deci, fără ca profetul să ştie, *dovleacul*, ridicându-se într-o singură noapte, a făcut să iasă un umbrar, de vreme ce nu-i stă în fire să se ridice în înalt fără araci, nuiele sau pari? În schimb, *ciceion*-ul, cu

toate că, printr-o încolţire neaşteptată, a arătat o minune şi a vădit puterea lui Dumnezeu în ocrotirea umbrarului înverzit, <doar> şi-a urmat firea.

Cât despre persoana Domnului <şi> Mântuitorului <nostru>, ca să nu părăsim cu totul dovleacul de dragul <acelui> *philokolokynthos* (iubitor de dovleci)[73], se poate înţelege astfel, amintind de acel <cuvânt> al lui Isaia: „Fiica Sionului va fi părăsită ca un cort într-o vie, ca o colibă în bostănărie, precum o
Is. 1, 8 cetate împresurată". Şi să spunem, pentru că în alt loc din Scriptură nu am găsit vreun dovleac, că unde creşte castravetele acolo creşte îndeobşte şi dovleacul. Iar Israelul este asemuit cu acest soi, pentru că, odinioară, l-a ocrotit la umbra lui pe Iona, care aştepta convertirea neamurilor şi i-a adus nu mică **bucurie**, făcând mai degrabă un umbrar şi un cort decât o casă: având formă de acoperiş, dar neavând temeliile unei case. Apoi, *ciceion*, micul nostru arbust, degrabă înălţându-se şi degrabă veştejindu-se, prin rânduială şi viaţă se va asemui cu Israelul, care înfige rădăcini mici în pământ şi chiar îşi dă silinţa să se ridice la cele înalte, dar fără să atingă înălţimea „cedrilor lui Dumne-
Ps. 79, 11 zeu" şi a „brazilor" <Lui>. Aceasta mi se pare că
Is. 37, 24 semnifică şi lăcustele cu care se hrănea Ioan, care
Za. 11, 2 spune, închipuind Israelul: „Acela trebuie să crească,
In. 3, 30 iar eu să mă micşorez"; vietate mică, cu aripi slabe,
Mt. 3, 4 înălţându-se de la pământ, dar fără să poată zbura
Mc. 1, 6 mai sus, încât este mai mult decât o târâtoare, dar nu este asemenea păsărilor.

IV, 7-8 Ebr.: Şi a rânduit Dumnezeu un vierme, la ivirea zorilor de-a doua zi, şi <acesta> a ros iedera şi s-a veştejit. Şi, după ce-a răsărit soarele, a poruncit Domnul unui vânt cald şi arzător şi a lovit soarele peste capul lui Iona şi el s-a aprins de zăduf. Şi a cerut să moară din viaţă şi a zis: mai bine mi-este să mor decât să trăiesc.

LXX: *Şi i-a poruncit Dumnezeu unui vierme, a doua zi de dimineaţă, şi <acesta> a ros iedera şi s-a uscat; şi îndată ce soarele a răsărit, a poruncit Dumnezeu suflu uscat şi arzător şi a lovit soarele peste capul lui Iona. Şi s-a chinuit şi i s-a făcut silă de viaţa sa. Şi a zis: mai bine mi-este să mor decât să trăiesc.*

Înainte să răsară
„Soarele dreptăţii", um- Mal. 4, 2
brarul era verde şi Israel nu se veştejise; după ce S-a înălţat şi negurile Ninivei au fost risipite de lumina Lui, **la ivirea zorilor de-a doua zi**, a fost rânduit un vierme, pentru care şi Psalmul 21 este intitulat „Pentru înălţarea
dimineţii" şi care, fără Ps. 21, 1
vreo sământă, răsare din pământ şi zice: „Eu sunt
vierme şi nu om". Aces- Ps. 21, 6
ta **a ros** umbrarul, care, părăsit de ajutorul lui Dumnezeu, şi-a pierdut toată verdeaţa.

Şi a poruncit Domnul unui vânt cald şi arzător, despre care se profeţeşte în *Osea*: „Aduce-va Domnul vânt arzător urcând din pustie şi va usca vinele lui şi va pustii
fântâna lui". Şi Iona **a început să se aprindă de zăduf** Os. 13, 15
şi iar voia **să moară** împreună cu Israel în Botez, ca să primească în apa botezului puterea pe care o pierduse când ei L-au tăgăduit. De aceea, şi Petru le grăieşte iudeilor secătuiţi: „Pocăiţi-vă şi vă botezaţi fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, pentru iertarea păcate-
lor voastre, şi veţi primi darul Duhului Sfânt". Fapte 2, 38

<Mai> sunt unii care îi văd în vierme şi în vântul cel arzător pe generalii romani, care, după Învierea lui Hristos, au nimicit Israelul.

IV, 9 Ebr.: Şi a zis Domnul către Iona: Crezi oare că faci bine mâniindu-te pentru iederă? Şi <el> a zis: Bine fac eu că mă mânii până la moarte.

Iona 4, 4 LXX: *Şi a zis Domnul Dumnezeu către Iona: Atât de tare te întristezi tu pentru dovleac? Şi a spus: Tare mă-ntristez eu până la moarte.*

Mai înainte, când cei din Ninive se pocăiau şi oraşul neamurilor se mântuia, profetul a fost întrebat la fel: „Crezi oare că faci bine mâniindu-te?", dar n-a răspuns nimic, ci a încuviinţat, tăcând, <dojana din> întrebarea lui Dumnezeu. Căci, ştiind că „Dumnezeu este îndurător şi milostiv, răb-
Iona 4, 2 dător şi mult milostiv" şi iertător de rele, nu suferea
Ex. 34, 6-7 pentru mântuirea neamurilor. Acum însă, după ce în
Ps. 102, 8 dovleacul uscat s-a veştejit Israel şi <Dumnezeu> îl întreabă apăsat: **Crezi oare că faci bine mâniindu-te pentru iederă?**, a răspuns hotărât şi a spus: **Bine fac eu că mă mânii** (sau *mă întristez*) **până la moarte**; căci, după cum n-am vrut să-i scap pe unii ca să piară
1Cor 9, 19 alţii, la fel <nu vreau> să-i câştig pe străini ca să-i pierd pe ai mei[74].

Şi, într-adevăr, până în ziua de astăzi, Hristos plân-
Lc. 19, 41 ge Ierusalimul şi plânge **până la moartea** – nu a Lui,
Rom. 11, 15 ci a iudeilor, ca să piară cei care-L tăgăduiesc şi să învie cei care-L mărturisesc pe Fiul lui Dumnezeu.

IV, 10-11 Ebr.: Şi a zis Domnul: Tu suferi pentru iedera pentru care n-ai lucrat şi pe care n-ai făcut-o să crească, care s-a născut într-o singură noapte şi într-o singură noapte a pierit, şi Eu să nu cruţ Ninive, cetatea cea mare, în care sunt mai mult de o sută douăzeci de mii de oameni, care nu ştiu care-i dreapta şi care-i stânga lor, precum şi vite multe?

LXX: *Şi a zis Domnul: Tu ai cruţat un dovleac pentru care n-ai muncit şi pe care nu l-ai hrănit, care s-a născut într-o noapte şi într-o noapte a pierit. Iar Eu să nu cruţ Ninive, cetatea cea mare, în care locuiesc mai mult de douăsprezece mii de oameni, care nu-şi cunosc dreapta şi stânga, precum şi turme multe?*

E tare greu să arătăm în ce fel, după tropologie, I se spune Fiului: **Tu suferi pentru iedera pentru care n-ai lucrat şi pe care n-ai făcut-o să crească**, de vreme ce, „toate prin El s-au făcut şi fără
El nimic nu s-a făcut". In. 1, 3
De aceea, unul, interpretând locul acesta, ca să rezolve problema de faţă, cade în hulă. Căci, adăugând pasajul din Evanghelie: „De ce Mă numeşti bun? Nimeni nu este bun decât nu-
mai Unul Dumnezeu", Lc. 18, 18
a înţeles că <doar> Mc. 10, 18
Tatăl e bun, iar pe Fiul – spre deosebire de Cel Care este pe deplin şi cu adevărat bun – Îl aşază pe o treaptă mai mică. Şi, zicând acestea, n-a luat seama că a căzut mai degrabă în erezia lui Marcion – care zice că un Dumnezeu este doar bun, iar un altul este judecător şi creator –, decât în cea a lui Arie, care, deşi Îl arată pe Tatăl mai mare şi pe Fiul mai mic, totuşi nu tăgăduieşte că Fiul este Creator. Aşadar, trebuie ascultate cu îngăduinţă cele ce urmează

să spunem, iar strădaniile noastre trebuie mai degrabă sprijinite cu bunăvoință și cu rugăciuni, decât dispreţuite de urechi răuvoitoare, fiindcă până şi cei nepricepuți pot să critice şi să ponegrească. Cei învăţaţi însă, precum şi cei care cunosc truda celor care ostenesc, fie le întind o mână de ajutor celor obosiţi, fie le arată drumul celor care rătăcesc.

Domnul şi Mântuitorul nostru nu **trudise** pentru Israel aşa cum **trudise** pentru poporul neamurilor. Mai mult chiar, Israel rosteşte hotărât: „Iată, de atâţia ani Îţi slujesc şi niciodată n-am trecut peste porunca Ta. Şi niciodată nu mi-ai dat un ied ca să mă ospătez laolaltă cu prietenii mei. Dar după ce a venit fiul Tău acesta, care şi-a cheltuit averea cu desfrânatele, Tu ai ucis
Lc. 15, pentru el viţelul cel gras". Totuşi, Tatăl nu-l alungă,
29-30 ci-i spune cu blândeţe: „Fiule, tu eşti întotdeauna cu
Mine şi toate ale Mele ale tale sunt. Se cuvenea ca tu
să petreci şi să te bucuri, căci fratele acesta al tău mu-
Lc. 15, rise şi a înviat, pierise şi a fost regăsit". Pentru poporul
31-32 neamurilor a fost jertfit viţelul cel gras şi a fost vărsat
sângele de preţ despre care vorbeşte pe larg Pavel,
Evr. 9-10 către evrei. Iar David zice în Psalm: „Fratele nu m-a
Ps. 48, 8 răscumpărat, Omul mă va răscumpăra". Hristos S-a
micşorat ca acela să crească; El a murit, ca acela să trăiască, El a coborât în iad, ca acela să urce la ceruri. Dar pentru Israel n-a fost o **trudă** aşa de mare. De aici şi invidia faţă de fratele mai tânăr, pentru că acesta, după ce a risipit averea cu desfrânate şi codoşi, pri-
Lc. 15, meşte inel şi haină şi se bucură de rangul de dinainte.
22-23 Apoi, fragmentul **care s-a născut într-o singură**
In. 8, 12; **noapte** priveşte vremea de dinaintea venirii lui Hris-
9, 5 tos – Care a fost „Lumina lumii", <vreme> despre

care se spune: „Noaptea a trecut, iar ziua s-a apro-
piat". Iar <cuvintele> **într-o singură noapte a pierit** Rom. 13, 12
<se referă la vremea> când a apus pentru ei „Soare-
le dreptăţii" şi au pierdut cuvântul lui Dumnezeu. Mal. 4, 2

Iar **cetatea cea mare** şi preafrumoasă **a Ninivei** închipuie Biserica, în care se găseşte o mulţime mai mare decât cele douăsprezece triburi ale lui Israel, ceea ce semnifică şi cele douăsprezece coşuri de firimituri din pustiu. Mt. 14, 20 Mc. 6, 43 Lc. 9, 7 In. 6, 13

Nu ştiu **care-i dreapta şi care-i stânga lor**: fie din nevinovăţie şi simplitate, aşa încât arată vârsta sugarului şi lasă a se-nţelege cât de mare este numărul celor de altă vârstă, dacă atât de mare este <numărul> celor mici; fie, de bună seamă, pentru că oraşul era mare, iar „într-o casă mare, vasele nu sunt numai din
aur şi din argint, ci şi din lemn şi din lut", era în ea o 2Tim. 2, 20
mulţime foarte mare, care nu ştia, înainte de pocăinţă, ce e bine şi ce e rău, care-i dreapta şi care-i stânga.

Dar şi **vite multe**: căci mare este, în Ninive, numărul vitelor şi al oamenilor fără judecată, care li se
alătură „dobitoacelor lipsite de minte" şi li se asea- Ps. 48, 21
mănă.

NOTE

[1] *In Ionam* pare a fi scris către finele lui 396. Ordinea celor cinci prime comentarii menționate este probabilă (cf. Y.-M. Duval, „Introduction", *Commentaire sur Jonas*, SC 323, p .19), însă lucrul la ele începuse în 393.

[2] Dintre acestea, *De viris illustribus* dezvoltă o istorie a Bisericii în punctele ei de excelență, ca un posibil răspuns reproșurilor (intelectuale) necreștine. Sprijinându-se în bună parte pe *Istoria bisericească* a lui Eusebiu de Cezareea, Ieronim scrie biografiile a 135 de scriitori creștini, de la Petru la sine însuși, într-un demers ce plasează istoria Bisericii la înălțimea oricărei tradiții literare necreștine. *Apologia* este un răspuns la observațiile lui Pammachius privind cele două cărți împotriva lui Iovinianus, autor, la rândul lui, a două cărți împotriva fecioriei. Celelalte scrieri numite sau numai amintite sunt scrisorile din acea perioadă, în bună parte îndeajuns de întinse încât să poată fi considerate drept tratate în sine. Scrise pe teme teologice diverse, scrisorile sunt adresate celor care vor fi avut nevoie de știința părintelui retras lângă Sfântul Mormânt.

[3] Cartea profetului Iona.

[4] Duhul Sfânt: avem de-a face cu un joc de cuvinte.

[5] Cine sunt acești vechi scriitori bisericești – ironizați aici – nu se prea știe. Y.-M. Duval a completat dosarul mărturiilor păstrate asupra cărții lui Iona în spațiul iudaic, grecesc și latin, înaintea lui Ieronim, precum și posteritatea comentariului la Iona al acestuia din urmă, în volumul *Le livre de Jonas dans la littérature chrétienne greque et latine – Sources et influence du* Commentaire sur Jonas *de Saint Jérôme*, Paris, 1973. Prin urmare, vom relua în notele care

urmează o seamă din trimiterile făcute în acest volum, numit de aici înainte (Duval, *Jonas*).

[6] Literal „pe care l-a rostit *în mâna* robului Lui, Iona" (*quod locutus est in manu serui sui Ionae*).

[7] Amathi.

[8] Etimologic: orașul lui Zeus.

[9] *Cartea lui Tobit* nu figura în canonul ebraic, a cărui autoritate o urma cu precădere Ieronim. Este de presuspus că textul citat aici este după „un model grecesc" (Y.-M. Duval, *Commentaire sur Jonas*, SC 323, n. 35, p. 329).

[10] Stilistica lui Ieronim poartă amprenta oralității.

[11] Este vorba aici despre o primă distincție între cele două sensuri ale interpretării: istoric și alegoric.

[12] Lat. *papa venerabilis*: o adresare familiară către orice episcop în vremea lui Ieronim. Dedicatarul acestui comentariu, Chromatius, îl va fi sprijinit pe Ieronim în vremea episcopatului său, inclusiv financiar. Hirotonit episcop în jurul lui 388 la Aquileea, vine în ajutorul lui Ieronim, pe care vederea slăbită îl silește a lucra cu secretari cărora le dicta, procedeu costisitor, ținând seama de volumul și ritmul susținut al lucrului lui Ieronim.

[13] Întreg demersul ieronimian constă în a-l interpreta pe Iona prin Iisus, dar aici Ieronim se arată precaut față de o asemenea alăturare. Vezi nota 16.

[14] Ieronim va spune, ceva mai departe (I, 3a), că „profetul știe, insuflat de Duhul Sfânt [...]" și, apoi, „căci știa, tot prin Duh<ul Sfânt>, Care-i încredința vestirea neamurilor, [...]"; aici, însă, este numită persoana Fiului, alăturare posibilă din perspectiva unității Treimii. Este bine de amintit că acest comentariu este scris după Sinodul de la Constantinopol din 381 – la care Ieronim a luat parte –, Sinod care reconfirmase Crezul de la Niceea și învățătura despre *homoousios*.

[15] Ieronim stabilește dintru început paralela între Iisus și Iona: de-a lungul comentariului, Ieronim o va nuanța pe

măsură ce acesta se desfăşoară, iar citatul din *Mt.* 12, 41 accentuează ierarhia firească şi astfel va porni potrivit o lectură în cheie mesianică a cărţii acestui profet, aşezând una dintre căile de „recuperare" creştină a Vechiului Testament.

[16] Cuplurile antitetice enumerate aici conturează direcţia în care Ieronim dezvoltă „racordarea" mesajului vechi-testamentar la învăţătura creştină, constituind (încă) o legitimare a metodei exegetice care separă sensul literal – important, dar inferior –, mereu iudaic, de cel spiritual, superior.

[17] Diferenţele dintre versiunea ebraică şi textul Septuagintei aveau deja o istorie când Ieronim lucra la traducerea şi la comentariul cărţii lui Iona: acestea vor fi fost deja observate – mai cu seamă o dată cu răspândirea credinţei creştine –, fiind realizate traduceri greceşti mai apropiate de textul ebraic al vremii, între care şi una foarte literală, greu de citit. Mai trebuie amintit, între aceste diferenţe, că nu toate fragmentele greceşti sunt „în favoarea" învăţăturii creştine: un exemplu este Isaia 9,5. Aici, unde în textul ebraic avem cinci nume de încoronare a pruncului regesc, versiunea grecească dă unul singur, deschizând lista fragmentelor care nu au înlesnit lectura mesianică a Vechiului Testament. S-ar mai cuveni reamintit că versiunea ebraică cu care lucra Ieronim, precum şi textul masoretic de astăzi, într-o seamă de pasaje, este mai recent decât Septuaginta, lucru pe care Ieronim n-ar fi avut cum să-l ştie (J.N.D. Kelly, *Jerome, His Life, Writings and Controversies*, New York 1975, p. 159).

[18] *Tropologia* este termenul folosit cel mai frecvent de Ieronim din seria celor care desemnează tipurile de interpretare spirituală. Va reveni de trei ori în acest comentariu.

[19] Această dublă etimologie (*Columba sive Dolens*) apare pentru Iona şi în *Liber interpretationum hebraicorum nominum* (*Corpus Christianorum* 72, Series Latina, Turnhout, p. 124, 1, 10. Cf. Y.-M. Duval, „Commentaire", *Commentaire sur Jonas*, SC 323, n. 5, p. 335). Ea va apărea de mai multe ori în lungul acestui comentariu.

[20] Este vorba despre botezarea Domnului, în Iordan, de către Ioan Botezătorul.

[21] Apropierea *bun* – *frumos* nu este forţată: textul Septuagintei are aici *kalon*, care, faţă de ebraicul *tov* (= bun), trimite la frumuseţe (Y.-M. Duval, *Commentaire*, *Commentaire sur Jonas*, SC 323, n. 11, p. 337).

[22] Interpretarea nu este neapărat creştină: ea poate fi găsită în tradiţia exegezei iudaice, bunăoară, într-un *Mekhilta asupra Exodului*. Iona nu vrea să meargă în Ninive, „pentru că Gohim <neiudeii, aici asirienii> sunt pe cale să se convertească" şi nu vrea „să fie învinovăţit Israel" (H. Strack-P. Billerbeck, *Kommentar zum neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, München, 1922-1928, I, p. 643. Cf. Duval, *Jonas*, p. 89).

[23] Cu rugăciunea.

[24] Pavel, înainte de convertirea de pe drumul Damascului, se ştie, era iudeu din aripa rigoristă a fariseilor; iar epistolele pauline dau seama despre metodele rabinice de exegeză a textelor biblice. (cf. André Chouraqui, „Pavel – un rabin?", în *Originile creştinismului*, trad. Gabriela Ciubuc, Polirom, 2002).

[25] Iona, profetul trimis la celelalte neamuri (vezi nota următoare), fuge de la faţa Domnului, făcând gestul lui Cain, dar gândul îi este mereu la salvarea neamului lui, ca şi în cazul lui Moise şi Pavel. Lectura lui Ieronim este una a responsabilizării: accentul, în ce-l priveşte pe Iona, cade pe „răscumpărarea" iudeilor, nicidecum pe un refuz în sine de a propovădui neamurilor. De unde alăturarea aici a vorbelor lui Moise şi ale lui Pavel. Ieronim se plasează aici în tradiţia exegetică iudaică, pe care probabil o cunoştea fie prin Origen, fie din propriile studii ebraice; Rabbi Jonathan, care a trăit în preajma lui 140 î Hr. spune că Iona a

fugit „pentru a pieri el însuşi în valuri", adăugând că el face aceasta „în felul Părinţilor şi al Profeţilor care s-au oferit <jerfă> pentru Israel" (H. Strack-P. Billerbeck, *Kommentar zum neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, Mţnchen, 1922-1928, I, p. 643; cf. Duval, *Jonas*, p. 90), precum Moise în episodul amintit aici de Ieronim.

[26] Termenul latin *nationes* traduce grecescul *ta ethne*, lit. "neamurile". Aici desemnează neamurile neiudaice; termenul grecesc va desemna în continuare pe *celălalt*, pe cei încă necreştinaţi. (Termenul nu este numaidecit peiorativ. Îl găsim neutralizat în Matei 25, 32: „Vor fi adunate neamurile (*ethne*) dinaintea Lui şi le va separa unele de altele, precum păstorul desparte oile de capre". Apoi, lateral, printr-o mecanică similară cu cea a latinului *paganus* (ţăran), ajunge să desemneze ne-creştinul prin excelenţă.).

[27] Flavius Josephus, *Antiquitates iudaicae*, 1, 6, 1. Cf. Y.-M. Duval, *Commentaire sur Jonas*, SC 323, p. 175.

[28] Este vorba despre schimbarea aspiratei dentale surde greceşti *th* în dentala surdă *t*.

[29] *Epistola* 37, 2.

[30] Versetul Iona 1, 9 citat aici va fi mai jos: „Evreu sunt şi mă închin Domnului Dumnezeului cerului".

[31] Leviatanul.

[32] Povestea apare în *Metamorfozele* lui Ovidiu: Andromeda, fata regelui Etiopiei, oferită spre jertfă fiarei care pustia ţara, este salvată de Perseu. Stânca de care se vorbeşte aici este locul pregătit jertfei, iar lanţurile sunt cele din care o eliberează eroul (Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 665-752, trad. M.V. Petrescu, Bucureşti, 1957).

[33] Interpretarea aceasta se găseşte şi în tradiţia comentatorilor iudei: plătirea în avans a călătoriei şi, mai mult, a încărcăturii corabiei sunt legate de graba profetului (*Pirke Rabii Eliezer* 10, tradus în engleză de G. Friedlander, Londra, 1916, p. 66-67 şi *Midrasch sur Jonas*, editat de A. Jellinek în 1853 şi tradus în germană de A. Wünsche în *Aus Israels Lehrhallen*, II, Leipzig, 1907, p. 39 sqq.; Cf. Y.-M. Duval, *Le livre de Jonas dans la littérature Chrétienne grecque et latine*, Paris, 1973, n. 1, p. 69 şi n. 158, p. 100). Vezi şi Duval, *Jonas*, 81.

[34] Între varianta fidelă textului ebraic şi varianta tradusă după Septuaginta există o diferenţă în ceea ce priveşte determinantul: **naulum eius** faţă de *naulum suum*. Am încercat să redăm această diferenţă (slab vizibilă, ce-i drept, în limba română) prin pronumele reflexiv "şi-" din varianta LXX.

[35] *In editione vulgata*. Înţelesul termenului *Vulgata* drept canonul biblic al lui Ieronim, sau, mai târziu, colecţia canonică în limba latină a cărţilor biblice (bazată pe canonul lui Ieronim), devenită Biblia oficială a Bisericii Apusene, este de dată medievală. Prin sintagma *editio vulgata* din comentariul lui Ieronim la cartea profetului Iona, înţelegem deci ediţia cea mai răspândită în popor a Bibliei în părţile apusene ale Creştinătăţii.

[36] Traducerea lui Ieronim din ebraică pare a accentua intenţia lui Iona de a se ascunde (el *coboară* în corabie) mai mult decât textul Septuagintei. Nota ediţiei *Sources Chrétiennes* spune că este totuşi vorba despre acelaşi lucru, diferind doar felul în care fiecare dintre cele două limbi (ebraică şi greacă) o spune: *urcăm* în barcă, chiar dacă de pe debarcader *coborâm*... (Y.-M. Duval, *Commentaire sur Jonas*, SC 323, n. 9, p. 346).

[37] Ieronim sugerează paralela între somnul lui Iona în corabie (vezi mai jos, I, 5b) şi cel al lui Iisus în barcă, în drum spre ţinutul Gadarenilor (Mt. 8, 23-26) – episoade în care furtuna îi ameninţă pe călătorii care-i însoţesc, pe rând, pe Iona şi pe Iisus. Temeiul acestei apropieri stă nu atât în asemănarea „scenelor", cât în faptul că Iisus, venit pentru a salva mai înainte de toate poporul Său, îi mântuieşte, prin calvarul Crucii, „pe cei pe care îi lăsa deoparte,

adormit parcă". Trecând la explicitarea sensului spiritual al fragmentului, Ieronim ține totuși să formuleze o rezervă.

[38] Fragmentul care începe aici nuanțează cadrele în care funcționează metoda alegorică în exegeza biblică ieronimiană. Este bine de știut că precauția lui Ieronim reia o seamă dintre rezervele ce pot fi regăsite. „în Răsărit, <în> școala din Antiochia, <care>, cu Diodor din Tars și, mai cu seamă, cu Teodor din Mopsuestia, refuză alegorismul alexandrin: ultimul merge până la a respinge interpretarea hristocentrică a *Cântării Cântărilor* formulată de Origen. Ioan Hrisostom și Teodoret al Cyrului practică o exegeză literală, al doilea fără să-și interzică recursul ocazional la sensul spiritual. Chiril al Alexandriei combină fericit cele două lecturi ale Bibliei. [...] În Occident [...], metoda exegezei alegorice nu și-a făcut apariția decât la mijlocul secolului al IV-lea. Hilarie de Poitiers și, mai cu seamă, Ambrozie imită, sau mai bine zis copiază interpretarea lui Origen. [...] <Lui Augustin, bunăoară,> o dată cu trecerea vremii, îi scade preferința pentru exegeza alegorizantă; dacă primul comentariu la *Geneză*, orientat contra maniheilor, folosea încă destul de mult metoda alegorică, al doilea este cu mult mai literal, cum, de altfel, îi indică numele – *De Genesi contra Manichaeos* datează din 388, iar *De Genesi ad litteram* a fost scris între 400 și 416" (J. Flamant și Fr. Monfrin, „Une culture *si ancienne et si nouvelle*", în *Histoire du christianisme*, vol. 2, pp. 637-638).

[39] Hierusalem este, în limba latină, ca și în greacă și în ebraică, de genul feminin.

[40] Ieronim traduce din ebraică *ventum* (vânt), iar din textul Septuagintei *spiritum* (suflare). Nu va comenta însă diferența dintre cele două versiuni.

[41] În textul ieronimian apare lat. *persona*, care traduce gr. *prosopon*. Termen „tehnic" ce ține de zona teatrului, *persona* stabilește un sistem de relații între cel (despre) care (se) vorbește, cel *căruia* i se vorbește și cel *în numele căruia* se vorbește, permițând astfel „ieșirile" din text: mânia Domnului cade asupra necugetării omului adamic, *personificat*, în acest verset biblic, de Iona (Y.-M. Duval, „Introduction", *Commentaire sur Jonas*, SC 323, pp. 65-67).

[42] Astfel, la Ieronim, fuga lui Iona privește faptele omului de după cădere, în timp ce corabia bătută de vânturi reprezintă chemarea lui înapoi. La Metodiu din Olimp, corabia rătăcită în voia mării agitate, în contrast cu o viață sigură pe teren ferm, este căderea omului în timp față de nemurirea originară, iar înghițirea lui Iona semnifică îmbătrânirea în timp a trupului, după cum pîntecele chitului este pămîntul care primește trupurile măcinate de timp (*De resurrectione*, II, 25, 2-7. Cf. Duval, *Jonas*, p. 151). Miza acestei lecturi în cheie temporală privește căderea în timp, care este și ea, la rîndul ei, *vremelnică* (Duval, *Jonas*, p. 152).

[43] Versetul este comentat în cheia măsurii omenești, care se lipsește de dumnezeire, ca o prelungire a considerațiilor de la finalul explicitării versetelor I, 1-2, unde Ieronim vorbește despre semeția omului.

[44] Corăbierii erau, desigur, păgîni (i.e. neiudei).

[45] Lat. *historiam*.

[46] Urmează o a doua analiză, tot literală, opusă celei dintîi și anterioară celei alegorice.

[47] Lat. *in typo*.

[48] Lat. *iuxta tropologiam*.

[49] „Contemplarea bucuriei" este tălmăcirea numelui Tharsis, tălmăcire amintită deja la finalul comentării versetelor I, 1-2.

[50] Interpretarea literală istorică este aici imposibilă: corăbierii nu aveau cu ei toate cele necesare jertfei. Interpretarea spirituală este, prin urmare, necesară.

[51] Suferință.

[52] Vergilius, *Eneida* VIII, 112-114, trad. de Dan Slușanschi, Paideia, București, 2000.

[53] Lit. *mă tem* (*timeo*). Ieronim însuşi va apropia cele două sensuri în al treilea paragraf al comentariului acestui verset (*timor pro cultu possit intelligi*). Teama lui Iona din versetul acesta nu este spaimă: el mărturiseşte că are *frică de Dumnezeu*.

[54] Ieronim trimite aici către cele patru elementele (lat. *elementa*, gr. *stoicheia*, vezi Aristotel, *Metafizica*, 985b, trad. Andrei Cornea, Humanitas, 2001, p.58) filosofiei greceşti, ale căror „combinări" epuizează lumea.

[55] Trimitere la Înviere: „cu moartea pe moarte călcând".

[56] Termenul „taină" este folosit aici cu înţelesul de „jertfă" (a lui Iona).

[57] La un contemporan mai bătrân al lui Ieronim, al cărui *Comentariu la Iona* nu pare să fi fost citit de Ieronim, mai precis la Zenon din Verona, avem o cu totul altă interpretare a şirului evenimentelor: corabia este, astfel, chipul Sinagogii, cârmaciul întruchipează corpul sacerdotal, ceilalţi marinari – scribii şi fariseii, aruncarea vaselor – respingerea Profeţilor şi a Sfinţilor din Sinagogă, vântul cel mare – căpeteniile ale căror oşti au năruit Ierusalimul şi au împrăştiat poporul israelit. Chiar dacă este puţin probabil ca Ieronim să îl fi citit, comentariul lui Zenon poate fi plasat „într-o tradiţie reperabilă", probabil grecească, putând explica o „veche teologie occidentală – de limbă greacă sau latină – care va fi cu totul eclipsată de operele lui Ambrozie şi Augustin" (Y.-M. Duval, „Les sources grecques de l'exégèse de Jonas chez Zénon de Vérone", în *Vigiliae Christianae*, 20 (1966) pp. 98-115).

[58] Clement Alexandrinul îi alătură şi el acestui episod pe Daniel şi pe cei trei copii aruncaţi în foc, precum şi pe Iov, spunând: „Adevăratul gnostic binecuvântează când este încercat, precum cinstitul Iov; la fel ca Iona, se va ruga dacă va fi înghiţit de o fiară, iar credinţa lui îl va aduce să vorbească propovăduind Ninivitenilor" (*Stromate*, II, 20, 103-104, ed. C. Mondésert, SC 38, p. 114). Alăturat acestora, Iona nu mai apare ca imagine a omului păcătos, ci a dreptului persecutat sau supus încercărilor, şi care nu-şi pierde credinţa (Cf. Duval, *Jonas*, p. 186).

[59] Apropierea dintre adânc şi iad nu este sprijinită numai de paralela între scufundarea lui Iona şi coborârea la iad de dinaintea Învierii, ea are şi rădăcini în iudaismul mesianic: în *Pirke Rabii Eliezer* 10 (tradus în engleză de G. Friedlander, Londra, 1916, p. 70), Iona află din gura chitului că a venit ziua în care trebuie să fie înghiţit de Leviatan. „Du-mă la el", răspunde Iona, iar acestuia îi spune: „Pentru tine am coborât, ca să văd unde sălăşluieşti. Îţi voi lega o funie de limbă, o să te iau şi o să te ucid pentru sărbătoarea Drepţilor" (= Judecata de apoi). Cf. şi Duval, *Jonas*, p. 101.

[60] Sunt numite aici protazele unui silogism: premisa majoră (gr. *he prote protasis*), premisa minoră (gr. *he deutera protasis*) şi concluzia (gr. *symperasma*) – cf. A. Dumitriu, *Istoria logicii*, ed. Tehnică, 1993, vol. I, p. 220, vol. II, p. 122). Ceea ce încearcă Ieronim să exprime prin aceşti termeni şi prin restul frazei este apodicticul – „de netăgăduitul".

[61] În textul original, apare *ne urgeat*, lit. „să nu apese". Gura fântânii se referă, de fapt, la capacul care o acoperă.

[62] În original este termenul *cataracta*, lit. „cascadă".

[63] Este vorba de origenişti.

[64] Scrierile cele mai semnificative ale lui Origen, atât pentru influenţa generală asupra operei lui Ieronim, cât şi, în particular, pentru textul prezentat aici – *Comentariul la Iona* şi fragmentul din *Comentariul la Matei* care-l priveşte pe Iona –, sunt considerate deocamdată pierdute. Printre menţiunile răsfirate în *corpus*-ul origenian, în *De oratione*, 13, 3 (ed. P. Koetschau, GCS 3, pp. 325-7), Origen vorbeşte, trimiţând la Iona, despre cei care nu s-au supus fugind şi care au şi fost înghiţiţi în vreun fel de moarte; pe aceştia, pocăinţa i-a salvat mai apoi din moarte, pentru că nu şi-au pierdut nădejdea în mântuire, iar accentul cade pe

o anume spiritualizare a parcursului lui Iona, moartea fiind aici una *spirituală* şi nu una naturală (Duval, *Jonas*, p. 193). În *Commentarium series in Mat.*, 136 (ed. Klostermann, GCS 38, p. 281), Origen apropie ruga lui Iona de ruga de pe Cruce – mai mare decât prima, în ordinea mărimii faptelor despre care este vorba şi pentru nesupunerea Profetului –, pentru că, în restrişte, n-au încetat să se roage lui Dumnezeu. (Cf. Duval, *Jonas*, p. 203).

[65] Prin acest episod, în *Adversus haereses*, 3, 20, 2 (SC 34, pp. 338-340), Irineu al Lyonului îl plasează pe Iona ca termen mediu între Adam şi Hristos: ca Adam, Iona a nesocotit cuvântul Domnului; pentru aceasta, amândoi au fost înghiţiţi de moarte; dar, mai înainte de Învierea lui Iisus, drept semn al acesteia şi în drum spre ea, Iona a fost *eliberat* de chit, adică de moarte (Duval, *Jonas*, p. 143).

[66] Ieronim este, în text, mai concret: termenii antitezei sunt *praeputium* (lit. „prepuţul") şi *circumcisio* (lit. „tăierea-împrejur").

[67] Lat. *cultus plebeius*, desemnând, ca expresie tehnică a retoricii, un stil neîngrjit de vorbire – nivelul limbii de piaţă.

[68] Literală şi spirituală.

[69] Ieronim nu insistă (aici) asupra iertării acestor *păgâni*, iertare care trimite către primirea neamurilor în Biserica Creştină. Înaintea lui, Clement al Romei, iudeu creştinat, spune în *Epistola către Corinteni* (7, 7) că „Iona vesteşte ninivitenilor pieirea lor, însă aceştia se pocăiesc şi Dumnezeu se lasă înduplecat de rugăciunile lor, deşi Lui Îi erau *străini*". Iustin Martirul, în *Dialogul* său cu evreul Trifon (107, 2), propune o paralelă între zidul Ierusalimului şi zidurile Ninivei, spunîndu-i: Iisus „v-a îndemnat să vă pocăiţi din lucrul vostru rău, măcar după Învierea Lui dintre morţi, şi să jeluiţi dinaintea lui Dumnezeu ca ninivitenii, ca să nu vă fie luate şi năruite neamul şi oraşul precum ale lor (cf. Duval, *Jonas*, p. 123).

[70] Accentul cade asupra faptelor: într-o *Mişna* din liturgica iudaică, se spune: „Fraţii mei, nu se spune despre niniviteni că Dumnezeu le-a văzut sacul şi postul, ci că Dumnezeu le-a văzut faptele, pentru că s-au convertit din purtarea lor cea rea" (*Mischna, Taanith* 2, 1, ed. H. Dandy, Oxford, 1933, p. 195). Este semnificativă aici interpretarea lui Pseudo-Filon, care spune că, peste toate, profeţia lui Iona s-a împlinit: se vor fi năruit moravurile Ninivei, iar nu zidurile ei (E. B. Schwickert, *Philonis Judaei opera omnia, Bibliotheca sacra Patrum Ecclesiae Graecorum*, pars II, L 3, Leipzig, 1830, vol. 7, p. 377-407, §48. Cf. Duval, *Jonas*, p. 81).

[71] Înainte de Ieronim – şi este foarte probabil că acesta a ştiut (Duval, *Jonas*, p. 158), chiar dacă nu a folosit această interpretare aici –, Tertulian stabilea că, în acest verset, *răul*, pe care Dumnezeu nu l-a mai făcut pentru pocăinţa ninivitenilor, este pedeapsa pe care Dumnezeu o hotărâse pe drept acestora, iar nu o vină pentru care Dumnezeu se face vinovat şi pentru care se pocăieşte (*Aduersus Marcionem*, II, 24, 4. Cf. Duval, *Jonas*, p. 160).

[72] În original *misericors et miserator*. Acest tip de redundanţă este specific limbii ebraice, în care structura simetrică, repetitivă, sau figura etimologică suplinesc lipsa posibilităţii metricii şi, bunăoară, a rimei, din pricina faptului că vocalele nu sunt notate.

[73] Este vorba de acel Canterius, amintit mai sus, pe care Ieronim îl ironizează.

[74] Ieronim propune aici interpretarea hristologică a versetului fără să se oprească asupra supărării lui Iona. Acest episod este, de altfel, arareori explicat (Duval, *Jonas*, p. 601). Sf. Vasile cel Mare vorbeşte despre bunătatea Domnului faţă de creaturile Sale (*Or.* 12, PG 85, 157 C şi 160 C-D, Cf. Duval, *Jonas*, n. 54, p. 601), iar Teodoret al Cyrului, în finalul comentariului său la Iona, îndeamnă spre cinstirea lui Dumnezeu, Care, din iubire pentru *cei păcătoşi*,

nu şovăie să-i întristeze pe *cei drepţi* (*In Ionam*, PG 81, 1740 C-D, Cf. Duval, *Jonas*, n. 54, p. 601).

IERONIM TRADUCĂTOR ŞI COMENTATOR AL SCRIPTURII

În ultimul pătrar al secolului al IV-lea, un tânăr, format la şcoala încă viguroasă a Antichităţii clasice, a luat Biblia în mână şi, surprins de lucrurile mărunte puse în vorbe dintre cele mai simple, s-a grăbit să o închidă[1], de la înălţimea deprinderilor sale literare. Căci nu a fost mică perplexitatea tânărului Ieronim în faţa unui text obscur ce povestea fapte de neregăsit în istoria grecilor sau a romanilor, într-o limbă lipsită de orice pretenţie stilistică şi departe de discursul filosofic al vremii.

Lucru semnificativ pentru cel care – Sfânt în Biserica romană, Fericit în tradiţia răsăriteană – va începe de aici un parcurs ascendent, de-a lungul unei jumătăţi de veac, printr-un amplu demers care oglindeşte – invers – gestul de tinereţe de a închide Biblia. Opera lui Ieronim deschide un orizont vast, numărând traducerea Scripturii în latină – atât din greacă, anume Noul Testament şi Septuaginta (psaltirea „romană" şi cea „galicană", ultima colaţionată cu textul ebraic, şi *Cartea lui Iov*), cât şi din ebraică: Vechiul Testament –, comentarii la aceasta – la *Eclesiast*, la Profeţi, la *Evanghelia după Matei*, la epistolele pauline către *Galateni, Efeseni, Tit, Filimon* –, dar şi traduceri din comentariile greceşti la Scriptură ale lui Origen – la Profeţii *Ieremia, Iezechiel* şi *Isaia*, la *Evanghelia după*

Luca, la *Cântarea cântărilor*. Seria continuă cu scrieri din „domenii" conexe Scripturii: un glosar de nume vetero-testamentare, cartea *Quaestiones in Genesim*, traducerea scrierii despre locuri şi nume ebraice a lui Eusebiu şi a cărţii despre Duhul Sfânt a lui Didim cel Orb. Pe lângă acestea, o seamă de lucrări ce privesc istoria Bisericii: *De viris illustribus*, *Dialog cu un luciferian*, vieţile pustnicilor Paulus, Hilarion şi Malchus, precum şi cărţi apologetice, pe rând, împotriva lui Helvidus, Iovinianus, Vigiliantius, Ioan al Ierusalimului, Rufin.

Cum se face că un tânăr foarte înzestrat, deprins cu răbdarea studiului, cu multă ştiinţă de carte, nu este deschis către Scriptură? Întrebare legitimă, de vreme ce Ieronim nu a fost singurul care a trecut printr-o astfel de experienţă: acelaşi lucru îl va trăi mai târziu şi Augustin[2].

Dar să-l privim mai îndeaproape. Eusebius Hieronymus s-a născut în jurul anului 347 la Stridon, în Dalmaţia, lângă Aquileea, la graniţa orientală a Italiei, într-o familie creştină destul de înstărită. După studiile promiţătoare de acasă, porneşte traseul firesc al tânărului cu vădite înclinaţii cărturăreşti. Prin 360 pleacă să-şi continue pregătirea, urmând etapele învăţământului clasic, nu la Aquileea, deşi era un important centru de învăţământ al vremii şi mai aproape de casă, ci la Roma. Aici va studia sub îndrumarea lui Donatus Aelius, important profesor din aceea vreme. Se pare că programul studiilor acestuia privea, fără excepţie, autorii antici, în centrul cărora se afla poetul prin excelenţă, Vergilius, cu aceeaşi funcţie în „canonul" învăţământului pe care o va fi avut Homer în

spaţiul grecesc. Ceilalţi autori predilecţi erau Terenţiu, Salustius şi mai cu seamă Cicero, cu greutate de orator, filosof şi teoretician în retorică şi stilistică. Mai ştim, din confruntarea cu Rufin, că au fost studiaţi Plaut, Lucreţiu, Persius şi Lucan, iar în scrierile lui Ieronim se pot întâlni ecouri sau împrumuturi din Ovidiu, Marţial, Quintilian, Seneca[3] – în afara celor deja amintiţi. Ieronim va fi păstrat – formativ – o amprentă puternică a lecţiilor lui Donatus: îl găsim, mai târziu, folosind definiţiile gramaticale ale acestuia. Însă modele stilistice i-au fost mai cu seamă Cicero şi Vergiliu. Greaca însă nu a deprins-o deplin în şcoala lui Donatus, urmând să aprofundeze studiul ei la mijlocul anilor 370, în Antiohia şi Siria[4].

La celălat capăt se cuvine cercetat care erau traducerile latine ale Scripturii. Or, acestea erau de bună seamă parţiale, locale şi scrise într-o limbă foarte populară, plină de obscurităţile unui text sacru *tradus* (obscuritate ce vine din strădania de a rămâne cât mai fidel textului primar). Apoi, limba latină creştină se afla încă în formare: textele Scripturii au circulat multă vreme în variantă grecească la Roma, unde, până în secolul al III-lea, autorii creştini occidentali scriau încă în greceşte (Clement, Hermas, Ipolit la Roma, Irineu la Lyon), astfel că între epistolele Apostolului Pavel şi primele opere creştine latineşti, care nu sunt traduceri, se scurg o sută cincizeci de ani[5].

Din capul locului, era greu de armonizat riguroasa învăţătură literară (cu stilistica şi gramatica ei, care căutau măsura perfectă) a sfârşitului Antichităţii cu învăţăturile cele noi, scrise mai cu seamă într-o limbă nelucrată. În tensiunea dintre aceşti doi termeni se va

dezvolta înţelegerea Scripturii la Ieronim: atât prin respingerea culturii clasice drept incongruentă cu noua învăţătură, cât şi prin păstrarea, de pildă, a instrumentarului ei, de bună seamă folositor; atât prin îmbunătăţirea nivelului literar al latinei creştine, cât şi prin păstrarea unui nivel popular.

Ieronim – fără a pierde vreodată din vedere locul literaturii antice faţă de învăţătura cea nouă –, întocmai celorlalţi Părinţi din vremea sa, greci sau latini, fie că e vorba despre Vasile, Grigorie din Nanzianz, Ambrozie sau Augustin, rămâne un intelectual care participă la tradiţia antică. Dincolo de a observa „incompatibilitatea dintre creştinism şi cultura antică privită ca un tot, mai este şi a băga de seamă că, admiţând chiar această incompatibilitate, intelectualul creştin va găsi totuşi ceva bun pe care să-l poată absorbi cu folos în propria-i cultură", fireşte, „cu prudenţă şi cu un simţ religios luminat – pentru a separa grâul de neghină (...). Aceasta era, începând din a doua jumătate a secolului al II-lea, soluţia pe care o propunea făţiş şcoala creştină din Alexandria prin Clement şi Origen; Tertullian, în ciuda intransigenţei sale de principiu, ajunge şi el la ea"[6]. Este semnificativ că edictului lui Iulian Apostatul, care le interzicea creştinilor însuşirea literaturii greceşti, i-a urmat imediat, ca efect, compunerea unui manual de gramatică „de tip creştin" şi texte de comentat, rescrise după Biblie, în stilistică antică: „Pentateuhul în hexametri epici, cărţile istorice în versuri tragice, Evanghelia şi Faptele Apostolilor în dialoguri de stil platonician"[7].

Mai târziu, convingându-se că importanţa Scripturii nu constă în forma ei literară, Ieronim va adopta

limba latină creştină a vremii, cu o puternică coloratură ebraică, limbă pe care o respinsese în tinereţe, ca fiind barbară[8], dar pe care o va ridica la nivelul de mai târziu al frumuseţii ei, încercând să dea revizuirii pe care o face traducerii Scripturii un caracter literar, diferit chiar de stilul său personal, care era mai degrabă retoric, exersat la şcoala lui Donatus Aelius.

Nedumerirea de la început avea să se convertească într-o exegeză minuţioasă la toate nivelurile înţelegerii: Ieronim răspundea epistolar, cu multă atenţie, oricărui contemporan care-i cerea ajutorul pentru a-şi limpezi locuri obscure din învăţătura creştină, de obicei din Scriptură. Corespondenţii lui găseau în el un interlocutor pe măsură; între ei, un papă (Damasus), episcopi însemnaţi (Augustin, Chromatius din Aquileea, Heliodorus din Altinum), femei din aristocraţia romană creştină (Marcella, Paula, fiica ei, Eustochium) sau oameni de rând[9]. Epistolele lui Ieronim se transformă, pe temele – mai cu seamă biblice – propuse de cel care le solicita, în adevărate tratate.

În 373, Ieronim părăseşte Italia pornind spre Antiohia, de unde nu se va întoarce până la Conciliul din 382 de la Roma. Căuta o soluţie de viaţă întru Hristos şi va fi îndrumat, se pare, de un bătrân pustnic, Malchus[10], a cărui viaţă o va descrie mai târziu, să caute sihăstria. În apropiere, deşertul Chalcis era deja împânzit de monahi, care formau o „colonie" de asceţi, sub îndrumarea lui Teodosie – probabil fondatorul mănăstirii din Rhossos, amintit de Teodoret[11]. Lor li se alătură Ieronim, asumându-şi asceza, trăind într-o mică chilie, îmbrăcat în straie de sac, după regula locului. Rămâne în Chalcis timp de doi ani şi este de

presupus că aici își va fi perfecționat greaca și va fi deprins ebraica[12].

Înainte să plece, către 379, la Constantinopol, Paulinus îl hirotonește preot. Ieronim a primit preoția condiționat: a cerut să nu fie obligat să dețină nici o funcție eclezicastică, cel mai probabil pentru a nu se îndepărta – administrativ – de studiu.

Mai înainte să-l întâlnească la Constantinopol pe Grigorie din Nazianz, al cărui discipol entuziast va deveni, Ieronim a studiat câțiva ani pe lângă Apolinarie din Laodiceea, în Antiohia. Rămâne în apropierea lui Grigorie până când acesta, contestat în episcopatul său, se retrage la Nazianz. Era vremea Sinodului al II-lea, organizat la Constantinopol de împăratul Teodosie. Aici, la Constantinopol, îl va întâlni deplin pe Origen, prin Grigore din Nazianz. La Origen îl va fi atras, dintru început, marea erudiție, bogăția și originalitatea gândirii, interpretarea mistică și elocința discursului[13]. În Antiohia, tradusese deja în latină, *Omilia despre Ieremia* ale lui Origen, iar apoi îi va traduce *Omiliile la Iezechiel* și *la Isaia*, precum și *Chronica* lui Eusebiu.

Părăsind Orientul, Ieronim se va îndrepta spre Sinodul ținut la Roma în 382, însoțit de Paulinus și de Epifanie. În vârstă de 35 de ani, cu formația pe care și-o însușise, se afla mult deasupra celor din jurul lui, cel puțin prin cunoașterea limbii ebraice – lucru excepțional în Occident. Își va așeza întoarcerea la Roma sub semnul a două îndatoriri: slujirea papei Damasus și îndrumarea unui foarte ascetic cerc spiritual din mediul aristocrației romane. La îndemnul lui Damasus, pornește primul proiect scripturar – revizuirea

după greacă a versiunii în limba latină a Noului Testament –, împlinit cam în trei ani.

Moartea papei Damasus stârnește o furtună în sânul Bisericii Romei, la capătul căreia Ieronim este expulzat; pleacă, în august 385, către Orient – se va stabili la Bethleem –, pentru a nu se mai întoarce niciodată, fără ca aceasta să însemne întreruperea legăturilor cu cetatea latină. Bunăoară, cu mai tânărul Augustin, celălalt mare latin al vremii, a început un schimb epistolar către 395, corespondență ce se va întinde pe un sfert de secol.Probabil, s-au aflat amândoi la Roma între anii 383-384. Însă Augustin, tânăr fiind, era pe atunci un manihean dezamăgit, înclinând spre scepticism, iar Ieronim era prins în îndatoririle față de papă și în păstorirea cercului de femei pioase – dintre care unele îl vor urma în Orient –, astfel că nu s-au întâlnit.[14]

Cu mai bătrânul Ambrozie lucrurile au stat o vreme bine; în 376, într-o epistolă (15, 4) scrisă în deșertul din Chalcis, îl numește pe Ambrozie stâlp al ortodoxiei alături de papa Damasus, iar în jurul lui 380 vede sfințirea acestuia ca episcop de Mediolanum drept scut împotriva arianismului, urmând ca, în 383, să se entuziasmeze de scrierile acestuia despre feciorie. Apoi, probabil pentru că, în loc să-l susțină – cum s-ar fi așteptat –, Ambrozie aprobă îndepărtarea lui Ieronim de la Roma, tonul se schimbă și oscilează între răceală distantă și adversitate fățișă[15].

În 386, Ieronim, însoțit de Paula – din cercul ascetic aristocrat de la Roma, moștenitoarea marii familii Aemilia, mamă a lui Eustochium –, sosește la Ierusalim, urmând să se stabilească la Bethleem, în Iudeea.

La Bethleem vor întemeia, susţinuţi de averea Paulei, o mănăstire pe care o va păstori Ieronim însuşi şi o mănăstire de maici sub conducerea Paulei, iar mai târziu, a lui Eustochium. Pe lângă acestea, o biserică pentru ambele comunităţi şi un lăcaş pentru numeroşii pelerini ce veneau la locurile sfinte.

În toamna lui 386, se află în Bethleem. Lucrează repede, dictând din pricina vederii slăbite. Din această perioadă datează traducerea cărţii lui Didim cel Orb despre Duhul Sfânt, începută la Roma pentru papa Damasus. Pe Didim însă îl va fi cercetat cu zel de discipol în privinţa neclarităţilor scripturale, la Alexandria, unde a călătorit imediat după sosirea în Iudeea. Rămâne aici vreme de o lună şi îi va cere acestuia două comentarii, la cărţile profeţilor *Osea* şi *Zaharia*, pe care Didim le va scrie şi pe care Ieronim se va sprijini mai cu seamă când va scrie propriul comentariu la Zaharia[16].

Va lua parte, de aici, la ceea ce s-a numit controversa origenistă, împotriva lui Rufin, „origenistul" prin excelenţă, care a tradus *Peri archon* a lui Origen, expurgând textul de ce părea a fi eretic sau dubios; Ieronim, îndemnat de Pammachius, va face o contra-traducere, tălmăcind întocmai chiar acele pasaje problematice. Primul încearca, cu grijă, să repună în circulaţie ceea ce era bun în gândirea lui Origen, celălalt înţelege să facă acelaşi lucru fără a se feri de examenul complet al adevărului.

Ieronim, odinioară ucenic al lui Origen, va fi întâlnit deja o riguroasă ortodoxie niceeană, alăturată unei puternice admiraţii pentru Origen, nu numai la Grigorie din Nazianz, dar şi la Grigorie de Nyssa, pe care

l-a putut frecventa la Constantinopol[17]. Astfel că, deşi implicat total în disputa contra origeniştilor, el pledează împotriva condamnării în bloc a scrierilor lui Origen, socotind că trebuie ales cu luare-aminte ce se dovedeşte a fi bun şi respins ce este rău în ele[18]. Mai cu seamă a distins între opera exegetică origeniană – formativă pentru Ieronim însuşi – şi opera lui teologică, care conţine învăţăturile care au provocat atâta suspiciune.

La Bethleem va începe, în 391, traducerea latină a Vechiului Testament direct din ebraică, la care va lucra până în 404. Versiunea ieronimiană a *Vulgatei* va deveni Biblia catolică prin excelenţă începând de la Conciliul contra-reformist de la Trento (secolul al XVI-lea); aceasta va conţine şi fragmente traduse după versiunea greacă, care nu figurează în textul ebraic.

Se va săvârşi din viaţă în 419 sau în 420, iar trupul îi va fi înmormântat lângă intrarea în peştera Naşterii din Bethleem, de unde va fi mutat mai târziu.

În prologul traducerii omiliilor lui Origen la Ieremia şi Iezechiel, Ieronim clasifică scrierile exegetice ale lui Origen astfel: „a/ scolii (lat. *excerpta*), scurte explicaţii izolate ale unor pasaje mai dificile; b/ comentarii (lat. *volumina*, gr. *tomoi*), comentarii ample, sistematice la diferite cărţi din Scriptură; c/ omilii (lat. *homiliae* sau *tractatus*), adică predici pe marginea textelor biblice"[19]. Textul prezentat în acest volum este comentariul lui Ieronim la *Cartea lui Iona*. Se pare că este uşor de datat în cadrul operei lui Ieronim, menţiunea

din introducere permiţând plasarea lui în toamna anului 396[20], la zece ani de la sosirea în Bethleem. Lucra deja de cinci ani la traducerea Vechiului Testament din ebraică, şi comentase deja profeţii *Mihea, Naum, Avacum, Sofonie* şi *Agheu*.

De ce a hotărât Ieronim să revizuiască Noul Testament din greacă şi, mai târziu, să traducă Vechiul Testament direct din ebraică? De ce ar retraduce cineva Scriptura, când ea are deja o traducere curentă, care beneficiază şi de o tradiţie comunitară şi liturgică? Pentru că, la rigoare, varianta în circulaţie nu este *corectă*. Iar tradiţia comentatorilor, în ceea ce priveşte sensul literal al Scripturii – în pofida frumuseţii interpretării alegorice – nu are de-a face cu Scriptura, dacă textul folosit este infidel originalului[21].

În Occident, unde limba comună era latina, o bună bucată de vreme s-a continuat să se citească textul biblic în greacă, şi abia după două secole a început transpunerea învăţăturii celei noi în latină[22]. Or, creştinii – născuţi sau convertiţi – din spaţiul de limbă greacă aveau parte de un *corpus* biblic bine stabilit, dimpreună cu o amplă tradiţie textuală. Septuaginta, traducerea grecească a Vechiului Testament, începută în Alexandria, în secolul al III-lea î.Hr., pentru evreii din diasporă, care nu mai cunoşteau bine ebraica, suscitase deja o tradiţie de comentarii în limba greacă curentă, care se întindea pe câteva secole, atât în spaţiul iudaic, cât şi în cel creştin.

Primele versiuni latine ale Scripturii, mult mai târzii, nu sunt realizate după Septuaginta, ci după o versiune dintr-o tradiţie nealexandrină a textului grecesc, mai exact, ele sunt apropiate de textul păstrat într-o

tradiţie siriacă de limbă greacă, ajunsă şi în Antiohia în secolul al IV-lea[23]. Aceste versiuni erau locale – şi aveau să dezvolte fidelităţi locale, care vor rezista multă vreme la noua traducere –, anonime, parţiale, bine înrădăcinate; realizate în medii simple şi adresate vulgului, vechile versiuni latine utilizau mai cu seamă limba de toate zilele – *sermo quotidianus*[24].

Într-un astfel de context şi-a început Ieronim revizuirea textului Noului Testament, după textul grec, la Roma, în 382, la îndemnul papei Damasus, lucru pe care îl va încheia în 385. Dar situaţia se schimbase când avea să înceapă, în 391, traducerea Vechiului Testament din ebraică.

Încă din vremea sihăstriei din deşertul Chalcis, Ieronim învăţa limba ebraică; socotea, dimpreună cu mulţi dintre creştinii timpului său, că toate limbile coboară din ebraică – limba de dinainte de Babel[25]. În timp, studiind asiduu şi cercetându-i direct pe învăţaţii iudei din vremea sa, şi-a perfecţionat cunoaşterea ei, iar lucrul acesta a pregătit în gândirea lui Ieronim – privitoare la diferenţele între versiunea ebraică a epocii şi Septuaginta – prevalenţa canonului iudeu: de vreme ce Vechiul Testament a fost încredinţat iudeilor, este firesc să te întorci către ei pentru stabilirea canonului, iar în situaţiile neclare, să urmezi învăţătura lor[26]. N-ar fi avut cum să ştie că textul ebraic din secolul IV, ca şi cel masoretic de astăzi – stabilit de-a lungul câtorva secole, în interiorul tradiţiei iudaice, fixat de înţelepţii masoreţi abia în secolul al X-lea d.Hr. – este, într-o seamă de pasaje, mai recent decât Septuaginta – versiunea greacă din secolul al III-lea î.Hr.[27] Ieronim însă dorea din capul locului să aducă

creştinilor un text corect, aflat dincolo de orice suspiciune.

Înaintea sa, Origen adunase în Hexapla, pe coloane alăturate, diferitele variante greceşti ale Vechiului Testament care circulau în vremea lui printre iudeii din lumea greacă[28], alăturându-le textul Septuagintei şi o coloană cu textul ebraic, probabil o transcriere a acestuia în alfabetul grecesc[29]. Or, iudeii le reproşau creştinilor că versiunea pe care o folosesc este neconformă cu originalul; exemplul clasic este *Isaia* 7, 14: în Septuaginta se află menţionarea naşterii dintr-o fecioară (*parthenos*), care nu se regăseşte nici în versiunea ebraică, şi nici în alte câteva versiuni greceşti, în care se întâlneşte cuvântul *neanis*, fată tânără[30]. Ieronim va traduce aici *fecioara* (*virgo*). Se căuta punerea corectă a problemei nonconcordanţei – astfel de divergenţe nu puteau fi simple greşeli de copiere – între Septuaginta şi celelalte versiuni greceşti care circulau printre iudei. În ceea ce priveşte variantele din manuscrisele Septuagintei, Origen a optat pentru cele care corespundeau cu varianta ebraică[31]. Deşi influenţa revizuirilor lui Origen a fost puternică, textul Septuagintei a fost şi a rămas până în zilele noastre singurul text vetero-testamentar oficial al bisericilor de limbă greacă.

Ieronim, la curent cu lucrarea lui Origen, dar în confuzia datorată fie exemplarelor latine, fie chiar a variantelor greceşti, a pornit a restabili lectura textului hexaplar, cu indicaţii şi semne diacritice care precizau raporturile dintre versiunea greacă şi cea ebraică[32]. Şi aşa va trata şi textul Profetului Iona: comentariul conţine, ca punct de plecare, fiecare verset al *Cărţii lui Iona*, în două variante latine, mai întâi traducerea din ebraică, urmată imediat de traducerea după Septuaginta. Versiunea lui Ieronim după textul ebraic a întâmpinat destule rezistenţe în Occident, atât la nivel local, unde se păstra cu mândrie varianta veche, cât şi în mediile intelectuale cele mai înalte, urmând a fi oficial recunoscută în Biserica Romană abia în secolul al XVI-lea. Când Ieronim şi-a publicat traducerile *ex hebraeo*, Augustin, bunăoară, le-a întâmpinat cu multă reticenţă: „el nu era filolog, ci înainte de toate om al Bisericii; cum să nu fi pregetat înainte de a admite autoritatea unei versiuni noi, care contrazicea în atâtea puncte venerabilul text al Septuagintei, pe care se întemeiase de la origini, de la Noul Testament, întreaga tradiţie creştină, toată pietatea, liturghia şi dezvoltarea doctrinală a Bisericii universale"[33]? Mai târziu, va accepta revizuirea lui Ieronim şi autoritatea *Vulgatei*, cu gândul că nu trebuie limitată bogăţia revelaţiei, însă autoritatea ei „o dublează, fără a i se substitui, pe cea a Septuagintei, pe care Augustin o consideră inspirată, cum făcuse deja iudaismul alexandrin"[34].

Comentând textul Scripturii, Ieronim foloseşte metodele comentatorilor greci: Origen, Eusebiu din Cezareea, Didim. Utilizează pe larg teoria numelor şi procedeele etimologice, iar când întâlneşte diferenţe notabile între textul grec şi cel ebraic, aplică ambelor variante interpretări alegorice *separate*. După Ieronim, comentatorul trebuie să fie, din capul locului, un „culegător de informaţii", adunând pentru cititor ceea ce s-a spus înaintea lui despre subiect[35]. Pentru o astfel de transparenţă va şi traduce omiliile lui Origen la *Evanghelia lui Luca*, după ce Ambrozie îşi publicase

propriul comentariu la *Luca*, fără să-şi menţioneze sursa.

Textul comentat este studiat frază cu frază şi cuvânt cu cuvânt. Sunt analizate, în felul acesta, deopotrivă varianta ebraică şi Septuaginta, fără să fie omis nimic ce ar putea cere o explicaţie fundamentală – istorică sau dogmatică – necesară pentru a-l lămuri pe cititorul curios, dar mai puţin ştiutor. „Pentru maximă eficacitate, studiul se face punct cu punct – pentru a nu se pierde nimic din revelaţie, stăruind pentru epuizarea tuturor sensurilor posibile. Această metodă de exegeză se înrudeşte mult cu cea folosită de literaţii decadenţei în studiile lor referitoare la clasici: comentariile lui Servius şi ale lui Donatus asupra lui Vergiliu vădeau aceeaşi miopie, acelaşi «atomism» în mersul explicaţiei. Mai trebuie observat că această metodă cu totul antică se opune tehnicii medievale numită *divisio*, „diviziune" (sau *partitio* – „separare"), care constă, dimpotrivă, în a nu aborda un text decât după o foarte limpede degajare a armăturii compoziţiei. Acestă tehnică s-a dezvoltat însă în secolele XII-XIII, adică atunci când cultura medievală încetează să se bazeze pe gramatică şi se supune dominaţiei exclusive a dialecticii"[36].

Ieronim, sprijinit pe o întreagă tradiţie, distinge între sensul literal şi cel spiritual al Scripturii. Simplitatea literei acesteia este, aici, înainte de toate, o invitaţie la a cerceta mai adânc o semnificaţie pe măsura înţelepciunii lui Dumnezeu; mai mult, obscuritatea ei trimite dincolo de suprafaţa ei, la ceva înrudit, care este în armonie cu restul Scripturii[37]. Origen întocmise deja în *Peri archon* (IV, 3) o listă a fragmentelor biblice care sunt lipsite de sens sau, pur şi simplu, imposibil de asumat, dacă sunt luate în sensul literal[38].

În plin neoplatonism, distincţia între nivelul literal şi nivelul spiritual este legitimă ca distincţie între planul sensibil – sărac – şi cel inteligibil – superior şi, mai cu seamă, real. Philon realizase şi el o lectură alegorică a *Pentateuhului* în cheie platonică, iar Origen lucrase curent cu ideea că „în Scriptură există două niveluri de text: cel literal, accesibil tuturor, este faţada care acoperă sensul spiritual – ca al doilea nivel (n.n.) – şi este doar o imagine a realităţii divine (conform prefeţei la *Peri archon*)"[39].

Aceasta va fi cheia pentru lectura textelor vetero-testamentrare în spaţiul creştin: istoria sacră anunţă *Evanghelia* şi se desăvârşeşte în Iisus. Şi aceasta este direcţia „receptării" Vechiului Testament aici, în comentariul lui Ieronim la *Cartea lui Iona* – aventura lui Iona prefigurează, alegoric, parcursul lui Iisus: pântecele chitului preînchipuie mormântul, refuzul de a merge în cetatea Ninivei (neiudaică) – refuzul de-a lua „pâinea copiilor" pentru a o da „ câinilor" (Mt. 15, 26), somnul pe corabie de la începutul furtunii din Iona 1, 5 pe cel din Mt. 8, 24-25 .

Ieronim n-a formulat în chip sistematic un set de reguli ale interpretării Scripturii[40]. Nu este de găsit în opera sa un echivalent al cărţii a IV-a din *Peri archon* a lui Origen. Vocabularul metodei lui Ieronim cuprinde, pentru alegorie, în ceea ce priveşte distincţia între cele două planuri – literal şi spiritual – aproape nediferenţiate ca sens, – *tropologia, anagoge, allegoria*, adjectivul *spiritalis*. Ca funcţie, ele apar într-un binom în care se opun fie literei, fie istoriei (iudaice), fie ce-

lor corporale. În comentariul la Zaharia este explicit vorba despre binomul din a doua *Epistolă către Corinteni* a Apostolului Pavel (2Cor. 3, 6): *littera occidens / spiritus vivificans*. Chiar dacă al doilea termen este valoric superior, la Ieronim, primul nu este numaidecât peiorativ: istoria sacră, bunăoară, este învestită cu valoare de fundament, de la care pornind, se poate accede la cele spirituale; istoria este bază lecturii spirituale.

Dan Batovici

NOTE

1 *Cronica* (lui Eusebiu), *Praefatio*. Cf. F. Cavallera, „Saint Jérôme et la Bible", în *Bullétin de Littérature Ecclésiastique* 22, 1921, p. 215 (Cavallera).

2 *Confesiuni*, III, 5. Cf. Cavallera, p. 215.

3 J.N.D. Kelly, *Jerome, His Life, Writings and Controversies*, New York, 1975, p. 11-12 (Kelly, p. 11-12).

4 Kelly, p. 17. Deşi grecii erau studiaţi secundar în şcoala romană, s-au formulat şi ipoteze care susţin că Ieronim putea citi greacă bine înainte de-a pleca pentru prima dată spre Orient; ar fi avut, astfel, în biblioteca sa, scriitori de limbă greacă, nu numai creştini, dar şi păgâni, pe care i-a studiat pe larg după ce s-a stabilit în Orient. Cf. W.C. McDermott, „Saint Jerome and Pagan Greek Literature", în *Vigiliae Christianae* 36, 1982, pp. 372-382.

5 C. Moreschini, Enrico Norelli, *Istoria literaturii creştine vechi greceşti şi latine*, trad. de H. Stănciulescu şi Gabriela Sauciuc, Polirom 2001, pp. 349, 351 (Mor.).

6 H.-I. Marrou, *Sfântul Augustin şi sfârşitul culturii antice*, trad. de D. Stoianovici şi Lucia Wald, Humanitas, 1997, pp. 319, 321 (Marrou, *Aug.*).

7 Marrou, *Aug.*, p. 324.

8 Kelly, p. 163.

9 Cavallera, p.218.

10 F.A. Wright, „Introduction", în *Jerome: Selected letters*, Loeb Classsical Library 262, p. 12 (Wright).

11 PG 82, 1388, cf. *Dictionnaire de Spiritualité*, Beauchesne, Paris, 1973, p. 902 (DS).

12 *Ibidem*.

13 Cavallera, p. 265.

14 Kelly, p. 217.

15 Kelly, p. 144.

16 Yves-Marie Duval, „Introduction", în Jérôme, *Commentaire sur Jonas*, *Sources Chrétiennes* 323, p. 17 (Duval, *Jonas*).

17 P. Lardet, „Introduction", în Saint Jerome, *Apologie contre Rufin*, în *Sources Chrétiennes* 303, p. 24.

18 Kelly, p. 213.

19 Mor., p. 301.

20 Duval, *Jonas*, p. 12.

21 Cf. Cavallera, p. 279.

22 Mor., p. 350.

23 Mor., p. 351.

24 Mor., p. 353.

25 Kelly, p. 154.

26 Cavallera, p. 219.

27 Kelly, p.159.

28 În mediul iudaic a început devreme revizuirea Bibliei de la Alexandria pentru a o face să corespundă cu versiunea ebraică. Origen a lucrat cu versiunile cele mai cunoscute: a lui Theodotion (numită şi a grupului *Kaige*, după un tic lingvistic al traducătorilor – *kai ge*), din prima parte a primului secol, a lui Aquila, datată către 125, în vremea lui Hadrian, a lui Symmachus, finalizată la sfârşitul secolului al II-lea. Mai târziu, Origen va primi unele dintre manuscrisele lui Symmachus (M. Harl, C. Dogniez, „Septuaginta s-a născut la Alexandria", în *Originile creştinismului*, trad. de Gabriela Ciubuc, Polirom, 2002, p. 99).

29 Mor., p. 312.

30 Pe lângă diferenţe care accentuează mesajul creştin, există o serie de fragmente în care textul ebraic este, dimpotrivă, mai mesianic decât Septuaginta – şi aceasta îl va fi uimit pe Ieronim, motivându-i opţiunea pentru *veritas hebraica*. Tradiţia creştină s-ar fi putut foarte bine dezvolta pornind de la un text grecesc

foarte fidel textului ebraic de astăzi (Hugues Cousin, „Creştinii şi Septuaginta", în *Originile creştinismului*, trad. de Gabriela Ciubuc, Polirom, 2002, p. 110).

31 Mor., p. 311.

32 Cavallera, p. 221.

33 Marrou, *Aug.*, p. 350-351.

34 Marrou, Aug., p. 351, n 70.

35 Cavallera, p. 282.

36 Marrou, *Aug.*, p. 348.

37 Duval, *Jonas*, p. 83.

38 Mor., p. 305.

39 Mor., p. 304.

40 Cf. P. Jay, „Le vocabulaire exégétique de saint Jérôme dans le *Commentaire sur Zacharie*", în *Revue des études augustiniennes*, 14, 1968.

BIBLIOGRAFIE

1. Ediţii moderne ale comentariului ieronimian la Iona

Paul Antin (ed.), *Sur Jonas*, Sources Chrétiennes 43, Les Editions du Cerf, Paris, 1956

M. Adriaen (ed.), *S. Hieronymi presbyteri opera, Commentarii in prophetas minores*, Corpus Christianorum 76, Turnholti, 1969

Yves-Marie Duval (ed.), *Commentaire sur Jonas*, Sources Chrétiennes 323, Les Editions du Cerf, Paris, 1985

2. Ieronim şi epoca sa

ADKIN N., „Jerome on Ambrose. The Preface to the Translation of Origen's *Homilies on Luke*", în *Revue bénédictine*, 107 (1997), pp. 5-14.

ANTIN P., *Essai sur Saint Jérôme*, Paris, 1951.

IDEM, *Recueil sur Saint Jérôme*, Bruxelles, 1968.

IDEM, „Saint Jérôme et son lecteur", în *Recherches de science religieuse*, 34 (1947), pp. 82-99.

IDEM, „Études de chronologie hieronymienne", în *Revue des études augustiniennes*, 18 (1972), pp. 209-218; 19 (1973), pp. 69-86, 213-239; 20 (1974), pp. 227-278.

CAVALLERA F., *Saint Jérôme, sa vie et son oeuvre*, I, 1-2, Louvain-Paris, 1922.

DRIVER Steven D., „The Development of Jerome's Views on the Ascetic Life", în *Recherches de*

théologie ancienne et médiévale, 62 (1995), pp. 44-70.

DUVAL Yves-Marie, „Sur les insinuations de Jérôme contre Jean de Jérusalem. De l'arianisme à l'origénisme", în *Revue d'Histoire Ecclésiastique,* 65 (1970), pp. 353-374.

IDEM, „Tertullien contre Origène sur la résurrection de la chair dans le *Contra Iohannem Hierosolymitanum* 23-36", în *Revue des études augustiniennes,* 17 (1971), pp. 227-278.

IDEM, „Jérôme et Origène avant la querelle origéniste. La cure et la guérison ultime du monde et du diable dans l'*In Nahum*", în *Augustinianum,* 24 (1984), pp. 471-494.

Frère IRÉNÉE, „La correspondance entre Augustin et Jérôme (394-419)", în *Connaissance des Pères de l'Eglise,* 50 (1993), pp. 22-26.

JOUASSARD G., „Réflexions sur la position de saint Augustin relativement aux Septante dans sa discussion avec saint Jérôme", în *Revue des études augustiniennes,* 2 (1956), pp. 93-99.

KELLY J. N. D., *Jerome, his Life, Writtings and Controversies,* London-New York, 1975.

LA BONNARDIÈRE Anne-Marie, „Jérôme *informateur* d'Augustin au sujet d'Origène", în *Revue des études augustiniennes,* 20 (1974), p. 42-54.

NAUTIN P., „Le premier échange épistolaire entre Jérôme et Damase: lettres réelles ou fictives?", în *Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie,* 30 (1983), pp. 331-344.

OPELT Ilona, „Origene visto da San Girolamo", în *Augustinianum,* 26 (1986), pp. 217-222.

SCOURFIELD J. H. D., „Notes on the Text of Jerome, *Letters* 1 and 107", în *The Classical Quarterly,* New Series, vol. 37, 2 (1987), pp. 487-497.

3. Exegeza biblică

ABEL F.-M., „Saint Jérôme et les prophéties messianiques", în *Revue biblique,* nouv. sér., 13 (1916), pp. 423-440.

CAVALLERA F., „Saint Jérôme et la Bible", în *Bulletin de Littérature Ecclésiastique,* 22 (1921), pp. 214-227, 265-284.

BARDY G., „Saint Jérôme et ses maîtres hébreux", în *Revue bénédictine,* 46 (1934), pp. 145-164.

BURSTEIN E., „La compétence de Jérôme en hébreu. Explication de certaines erreurs", în *Revue des études augustiniennes,* 21 (1975), pp. 3-12.

DUVAL Yves-Marie, „Les sources grecques de l'exégèse de *Jonas* chez Zénon de Vérone", în *Vigiliae Christianae,* 20 (1966), pp. 98-115.

IDEM, „Saint Augustin et le *Commentaire sur Jonas* de saint Jérôme", în *Revue des études augustiniennes,* 12 (1966), pp. 9-40.

IDEM, „Saint Cyprien et le roi de Ninive dans *l'In Ionam* de Jérôme: la conversion des lettres à la fin du IV-e siècle", în *Epektasis* (Mélanges Danielou), Paris,1972, pp. 551-570.

IDEM, *Le livre de Jonas dans la littérature chrétienne grecque et latine: sources et influence du Commentaire sur Jonas de Saint Jérôme,* 2 vol., Paris, 1973.

IDEM, „Jérôme et les prophètes. Histoire, prophétie, actualité et actualisation dans les Commentaires de Nahum, Michée, Abdias et Joël", în *Actes du XI-e Congrès international sur l'Ancien Testament* (Salamanca 1983), *Vetus Testamentum*, Supplement no. 36, Leiden, 1985, pp. 108-131.

GRYSON R., SZMATULA D., „Les commentaires patristiques sur Isaïe d'Origène à Jérôme", în *Revue des études augustiniennes*, 36 (1990), pp. 3-41.

HARTMANN L. N., „St. Jerome as an Exegete", în *A Monument to Saint Jerome*, ed. F. X. Murphy, New York, 1952, pp. 35-81.

JAY P., „Le vocabulaire exégétique de saint Jérôme dans le *Commentaire sur Zacharie*", în *Revue des études augustiniennes*, 14 (1968), pp. 3-15.

IDEM, „Jérôme auditeur d'Apollinaire de Laodicée à Antioche", în *Revue des études augustiniennes*, 20 (1974), pp. 36-41.

IDEM, „*Allegoriae nubilum* chez Saint Jérôme", în *Revue des études augustiniennes*, 22 (1976), pp. 82-89.

IDEM, „Saint Jérôme et le triple sens de l'Ecriture", în *Revue des études augustiniennes*, 26 (1980), pp. 214-227.

IDEM, *L'exégèse de saint Jérôme d'après son Commentaire sur Isaïe*, Paris, 1985.

MEERSHOEK G. Q. A., *Le latin biblique d'après saint Jérôme*, Nimegue-Utrecht, 1966.

OPELT Ilona, „San Girolamo e i suoi maestri ebrei", în *Augustinianum*, 28 (1988), pp. 327-338.

PENNA A., *Pricipi e carattere dell'exegesi di San Gerolamo*, Roma, 1950.

VACCARI A., „I Fattori dell'exegesi geronimiana", în *Biblica*, 1 (1920), pp. 458-480.

4. Antichitatea clasică la Ieronim

ADKIN Neil, „*Hieronymus Ciceronianus* the Catilinarians in Jerome", în *Latomus. Revue d'études latines*, 51 (1992), pp. 408-420.

IDEM, „Juvenal and Jerome", în *Classical Philology*, Vol. 89, 1 (Jan., 1994), pp. 69-72.

IDEM, „Cicero's *Orator* and Jerome", în *Vigiliae Christianae*, 51 (1997), pp. 25-39.

IDEM, „Sallust, *Hist. frg.* II, 64 and Jerome's *Commentary on Zechariah*, în *Latomus. Revue d'études latines*, 58 (1999), pp. 635-639.

ANTIN P., „Touches classiques et chrétiennes juxtaposées chez saint Jérôme", în *Revue de philologie, de littérature et d'histoire anciennes*, 3-e sér., 34 (1960), pp. 58-65.

BRUGNOLI G., „Donato e Girolamo", în *Vetera Christianorum*, 2 (1965), pp. 139-149.

CAMERON A., „Echoes of Vergil in St, Jerome's Life of St. Hilarion", în *Classical Philology*, vol. 63, 1 (Jan., 1968), pp. 55-56.

HAGENDAHL H., *Latin Fathers and the Classics, Studia Graeca et Latina Gothoburgensia*, 6 (Goteborg, 1958).

IDEM, „Jerome and the Latin Classics", în *Vigiliae Christianae*, 28 (1974), pp. 216-227.

McDERMOTT William C., „Saint Jerome and Pagan Greek Literature", în *Vigiliae Christianae*, 36 (1982), pp. 372-382.

INDICE BIBLIC

În colecția Biblioteca Patristică
au apărut:

Augustin, *Despre natura binelui. Contra maniheilor*

vor apărea

Origen, *Omilii la Geneză*

Sfântul Ioan Damaschin, *Despre cele două voințe în Hristos*

Sfântul Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*

Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Epistole teologice*

Tertulian, *Despre Trupul lui Hristos*

Redactor: Octavian Gordon
Tehnoredactor: Jora Grecea

Imprimat la Gutenberg
Tel.: 021 345 09 26; 345 09 27

Colecție binecuvântată
de IPS NICOLAE CORNEANU, MITROPOLITUL BANATULUI

Personalitate puternică și paradoxală, Fericitul Ieronim, recunoscut în epocă pentru erudiție și stilul său necruțător, nu s-a bucurat până acum de atenția cuvenită anvergurii operei sale exegetice și epistolare. Traducerea Comentariului la Cartea Profetului Iona, singurul comentariu la Profeții mici care ni s-a păstrat din Antichitatea târzie, constituie un pas important în receptarea pe care Ieronim o merită în cultura noastră. Pe lângă interesul său istoric, acest text este cu totul semnificativ pentru tipul de exegeză biblică practicată de Părinții Bisericii, mai cu seamă în privința relației dintre Vechiul și Noul Testament, cunoscut fiind chiar și pentru moderni că în tradiția creștină profetul Iona este o prefigurare a lui Hristos. Cometariul poate fi citit cu folos și dintr-o perspectivă larg culturală, întrucât aventura spirituală a profetului Iona dobândește o valoare simbolică și în planul literaturii.